

Hanna Lindroos
Marina Jaala

Terveydenhoitaja osana koulun yhteisöllistä opiskeluhuoltoa

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Terveydenhoitaja AMK

Hoitotyön koulutusohjelma

Opinnäytetyö

29.4.2018

Tekijä(t) Otsikko	Hanna Lindroos, Marina Jaala Terveydenhoitaja osana koulun yhteisöllistä opiskeluhoiltoa
Sivumäärä Aika	27 sivua + 4 liitettä 29.4.2018
Tutkinto	Terveydenhoitaja (AMK)
Koulutusohjelma	Hoitotyön koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Terveydenhoitaja
Ohjaaja(t)	Lehtori Asta Lassila
<p>Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää terveydenhoitajan näkökulmasta vuonna 2014 voimaan tulleen oppilas- ja opiskelijahuoltolain 1287/2013 yhteisöllisen opiskeluhoilto- n toteutumista. Tavoitteena oli tuottaa tietoa Metropolia ammattikorkeakoulussa suunnitel- tavaan hankkeeseen terveyden edistämisen koulutukseen liittyen. Tutkimuskysymysten avulla oli tarkoitus selvittää, mitä yhteisölliseen opiskeluhoiltoon kuuluu, miten terveyden- hoitajat siihen osallistuvat sekä terveydenhoitajan osaaminen ja kehittämistarpeet yhteisöl- lisessä opiskeluhoillossa.</p> <p>Aineistonkeruu toteutettiin kyselynä yhteistyössä Terveydenhoitajaliiton kanssa. Kysely to- teutettiin Metropolia ammattikorkeakoulun e-lomakkeella, joka lähetettiin 637:lle Uuden- maan alueen koulu- ja opiskeluterveydenhuollon terveydenhoitajalle. Kyselyyn vastasi n=58 terveydenhoitajaa, joka oli 9% kaikista kyselyn vastaanottajista. Tämän opinnäytetyön ai- neisto käsittää peruskoulun terveydenhoitajien (n=48) avointen kysymysten vastaukset. Sul- jetuista kysymyksistä on käsitelty sekä peruskoulun että toisen asteen oppilaitosten tervey- denhoitajien (n=58) vastaukset. Aineisto käsiteltiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä.</p> <p>Tulokset kertovat yhteisöllisen opiskeluhoiltoyhtymän olevan suurella osalla koulujen yh- teisöllistä opiskeluhoiltoa. Yhteisöllisessä opiskeluhoiltoyhtymässä keskeisiä käsiteltäviä asioita ovat hyvinvoinnin edistäminen sekä laajojen terveystarkastusten, luokkayhteenveto- jen ja Kouluterveyskyselyn tulosten hyödyntäminen. Terveydenhoitaja osallistuu yhteisöllii- seen opiskeluhoiltoon oman alansa asiantuntijuuden kautta ja tuomalla esille oman näkö- kantansa sekä yksilökohtaisesta opiskeluterveydenhuollon työstä nousseita asioita. Tervey- denhoitaja pitää terveyteen ja hyvinvointiin liittyviä oppitunteja sekä ryhmätoimintaa.</p> <p>Terveydenhoitajan osaaminen koostuu pääsääntöisesti terveydenhoitajan koulutuksesta, erikseen hankitusta lisäkoulutuksesta ja työn tuomasta kokemuksesta. Puolet terveydenhoi- tajista haluaa vahvistaa osaamistaan yhteisöllisen opiskeluhoilto- näkökulmasta. Tervey- denhoitajat kaipaavat konkreettista koulutusta oman osaamisensa tueksi.</p> <p>Tutkimuksen tuloksia on tarkoitus raportoida ammatillisilla foorumeilla, sekä hyödyntää kou- lutuksen ja käytäntöjen kehittämisestä.</p>	
Avainsanat	yhteisöllisyys, terveyden edistäminen, opiskeluhoilto

Author(s) Title	Hanna Lindroos, Marina Jaala Public Health Nurse as part of the school's communal student welfare
Number of Pages Date	27 pages + 4 appendices 29 April 2018
Degree	Bachelor of Health Care
Degree Programme	Nursing and Health Care
Specialisation option	Public Health Nursing
Instructor(s)	Asta Lassila, Senior Lecture
<p>The purpose of this study was to clarify how communal student welfare is accomplished in school communities after the Pupil and Student Welfare Act 1287/2013 came into force in 2014.</p> <p>The aim of this study was to produce information for the project that is related to health promotion education in Metropolia University of Applied Sciences. The research task was to sort out what does communal student welfare include and how the Public Health Nurses participate in primary school and upper secondary school. The professional competence of Public Health Nurses and the need for further education regarding the communal student welfare were a part of the research task.</p> <p>Data for this study were gathered in collaboration with Terveystieteiden tutkimuskeskus, The Finnish Association of Public Health Nurses by sending a questionnaire to 637 Uusimaa County Public Health Nurses in school and student health care. The questionnaire was answered by n=58 Public Health Nurses which was 9 % of all the Public Health Nurses receiving the questionnaire. The collected data were analysed by qualitative methods.</p> <p>The results showed that communal group activity plays a major role in communal student welfare. The key issues to be addressed are promoting wellbeing of the school community and develop future practices by exploiting summaries of class audits. Public Health Nurses participate in communal student welfare through their own professional skills and by bringing up the issues raised from individual student health care. The results of this study showed that Public Health Nurses want further education to strengthen their expertise in communal student welfare.</p> <p>The results of this study are presented in the professional forums and will be used in the development of further education regarding the communal student welfare.</p>	
Keywords	communal, health promotion, student welfare

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Opinnäytetyön tavoite, tarkoitus ja tutkimuskysymykset	2
3	Tietoperusta	2
3.1	Yhteisöllisyys	2
3.2	Terveydenhoitaja koulussa	4
3.3	Terveyden edistäminen	5
3.4	Yhteisöllinen opiskeluhoito	7
4	Opinnäytetyön toteuttaminen	10
4.1	Tutkimusmenetelmä	10
4.2	Aineistonkeruu	10
4.3	Aineiston analysointi	12
5	Tulokset	13
5.1	Yhteisöllisen opiskeluhoitoryhmän sisältö	14
5.2	Terveydenhoitaja koulun yhteisöllisessä oppilashuollossa	18
5.3	Terveydenhoitajan osaaminen ja kehittämistarpeet	20
6	Pohdinta	23
6.1	Tutkimustulosten tarkastelua	23
6.2	Eettiset kysymykset	24
6.3	Luotettavuuden arviointi	25
7	Jatkokehittäminen	26
	Lähteet	28
	Liitteet	
	Liite 1. Tiedonhaku- ja tiedonkeruutaulukko	
	Liite 2. Yhteistyöpyyntö	
	Liite 3. Saatekirje terveydenhoitajille	
	Liite 4. Kyselylomake	

1 Johdanto

2014 voimaan tulleen Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) tarkoituksena on edistää oppilaitosyhteisön ja opiskeluympäristön hyvinvointia, terveellisyttä ja turvallisuutta, esteettömyyttä, yhteisöllistä toimintaa sekä kodin ja oppilaitoksen välistä yhteistyötä. Opiskeluhoitoa tulee toteuttaa ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä ja yhteisöllisenä opiskeluhoitona. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013 § 2, § 3.) Hyvin toteutuvalla yhteisöllisellä opiskeluhoitolla voidaan lisätä hyvinvointia koko kouluympäristössä. Se vahvistaa me-henkeä ja toisista välittämisen kulttuuria, sekä lisää kykyä toimia yhteistyössä arvostaen jokaisen yksilöllisyyttä. (Perälä ym. 2015: 81.)

Terveydenhoitaja on keskeisessä roolissa yhteisöllisessä opiskeluhoitossa. Terveystarkastusten, Kouluterveyskyselyn ja yksilötason työstä nousseiden aiheiden avulla terveydenhoitaja saa tietoa niin koulu yhteisön kuin luokanikin ilmapiiristä, pinnalla olevista terveysongelmista ja tuen tarpeista yksilön sekä koko koulu yhteisön kannalta. (Ollikainen 2017: 95.) Hän vie eteenpäin samaansa tietoa yhteisölliseen opiskeluhoitoryhmään, jonka toimilla pyritään vaikuttamaan koko koulu yhteisön hyvinvointiin.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää yhteisöllisen opiskeluhoitotoeutumista vuonna 2014 voimaan tulleen oppilas- ja opiskelijahuoltolain 1287/2013 mukaisesti. Tavoitteena oli tuottaa tietoa Metropolia ammattikorkeakoulussa suunniteltavaan hankkeeseen, terveyden edistämisen koulutukseen liittyen. Tutkimustehtävänä oli selvittää terveydenhoitajan näkökulmasta, mitä yhteisölliseen opiskeluhoitoon kuuluu, miten terveydenhoitajat siihen osallistuvat peruskoulussa sekä toiseen asteen oppilaitoksissa ja terveydenhoitajan osaaminen sekä kehittämistarpeet yhteisöllisessä opiskeluhoitossa.

Tämän opinnäytetyön aineisto on kerättiin Terveydenhoitajaliiton kanssa yhteistyössä kyselyn avulla ja toteutettiin pääosin laadullisin menetelmin. Uudenmaan terveydenhoitajilta kerättiin tietoa yhteisöllisestä oppilashuollosta, mitä siihen kuuluu sekä miten he siihen osallistuvat. Selvityksen alla oli myös terveydenhoitajan osaaminen ja kehittämistarpeet yhteisölliseen opiskeluhoitoon.

Tässä opinnäytetyössä opiskeluhoollolla tarkoitetaan kouluterveyden-, oppilas- ja opiskeluhoolta, koululla peruskoulua sekä toisen asteen oppilaitosta, opiskelijalla oppilasta sekä opiskelijaa. Huoltajalla opinnäytetyössä tarkoitetaan vanhempaa ja huoltajaa.

2 Opinnäytetyön tavoite, tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa tietoa Metropolia ammattikorkeakoululle koulutuksen ja käytäntöjen kehittämiseksi. Kyselyn avulla on tarkoitus selvittää tämän hetkistä tilannetta yhteisöllisen opiskeluhoollon toteutumisesta terveydenhoitajan näkökulmasta. Tutkimuksen tuloksia on tarkoitus raportoida ammatillisilla foorumeilla.

Kyselyn avulla saatua aineistoa käsittelee kaksi opinnäytetyötä. Tämän opinnäytetyön aineisto sisältää peruskoulun terveydenhoitajien (n=48) avointen kysymysten vastaukset. Suljetuista kysymyksistä on käsitelty sekä peruskoulun että toisen asteen oppilaitosten terveydenhoitajien (n=58) vastaukset.

Tämän opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat

1. Mitä sisältyy koulun yhteisölliseen opiskeluhooltoon
2. Miten terveydenhoitaja osallistuu koulun yhteisölliseen opiskeluhooltoon
3. Mikä on terveydenhoitajan osaaminen ja kehitystarpeet yhteisölliseen opiskeluhooltoon

3 Tietoperusta

3.1 Yhteisöllisyys

Tervaskanto-Mäentausta (2015: 203) kuvaa yhteisöllisyyden koostuvan ihmisryhmästä, joka on vuorovaikutuksessa keskenään, heillä on jokin yhteinen tavoite, tehtävä tai tarkoitus sekä heitä yhdistää maantieteellinen paikka, esimerkiksi koulu. Yhteisöllisyyden tulkitaan pysyvyyden sijaan olevan jatkuvan muutoksen alla. Yhteisöllisyys on ajankoh-

tainen käsite, joka on noussut esille voimakkaasti koko yhteiskuntaa koskevana kysymyksenä. Ihmisten pahoinvoinnin lisääntyessä on pohdittu yhteisöllisyyden mahdollisia positiivisia vaikutuksia yhteiskunnallisiin epäkohtiin, esimerkiksi koulukiusaamiseen. Yhteisöllisyys mahdollistaa yksilöille tukiverkoston yhteisön sisällä luonnollisin keinoin. (Paasivaara – Nikkilä 2010: 9, 30; Lipponen – Hirvensalo – Ilmanen 2017: 102; Lampinen – Viitanen – Konu 2013: 71.) Hyvän mielenterveyden ja fyysisen terveyden voidaan katsoa olevan yhteydessä yhteisöllisyyteen. Yhteisöllisyyttä kutsutaan sosiaalisesti pääomaksi, jota vahvistamalla voidaan edistää mielenterveyttä. (Wahlbeck – Hannukkala – Parkkonen – Valkonen – Solantaus 2017a.)

Yhteisöllisyys on merkittävä osa hyvinvointia koulu yhteisössä. Yhteisöllisyyden myönteisiä vaikutuksia on vertailtu yksilön sekä yhteisön näkökulmasta. On todettu, että yhteisöön kuuluvuuden tunne saattaa lisätä yksilön selviytymismekanismia, jolloin vaatimukset elämässä kevenevät. Koulu ympäristössä yhteisöllisyys saattaa näyttäytyä pienempinä poissaoloina sekä opintojen etenemisenä. (Lipponen – Hirvensalo – Ilmanen 2017: 203; Lampinen – Viitanen – Konu 2013: 72; Perälä ym. 2015: 84.) Lapset ja nuoret viettävät suuren osan arjestaan koulussa. Koulu on osa heidän kehitysympäristöään, jolla voidaan edistää hyvinvointia ja terveyttä. (Wiss ym. 2017b.) Lapsen kehitysympäristöllä on todettu olevan suuri merkitys mielenterveyden näkökulmasta. Tähän vaikuttavat lapsen kokemukset sekä osallisuus jokapäiväisessä vuorovaikutuksessa ja toiminnassa. (Wahlbeck ym. 2017b: 987–988.) Erilaisissa ryhmissä lapset ja nuoret saavat rakennusaineita oman identiteetin ja itsearvostuksen rakentamiseen. Torjutuksi tuleminen vaikuttaa lapsen vuorovaikutuskokemuksiin, osallistumismahdollisuuksiin ja oppimiskokemuksiin negatiivisesti. Tällöin vaarana on yksinäisyyden tunteen vahvistuminen ja negatiivisen käsityksen muodostaminen itsestä sekä toisista. (Rytkönen 2013: 11.)

Yhteisöllisyys käsitteenä on ollut olemassa kauan. Keskustelu tieteellisestä näkökulmasta käynnistyi jo vuonna 1800. (Lampinen – Viitanen – Konu 2013: 72.) Tutkimuksessa Communal child-rearing: The role of nurses in school health on käytetty sosioekonomisen mallin rinnalla afrikkalaista filosofiaa Ubuntu, jonka ajatusmallia kuvaa sanonta ”*It takes a village to raise a child.*” Tutkimuksen mukaan kouluterveydenhoitajan rooli opiskeluhuollossa on hyvin olennainen osa yhteisöllisyyttä. Kouluterveydenhoitajan rooli on hyvin keskeinen terveyden ylläpitämisessä ja edistämässä, sekä eri sidosryhmien yhteyshenkilönä yhteisöllisten toimintatapojen vahvistamisessa. (Mulaudzi – Peu 2013: 1–7.)

3.2 Terveydenhoitaja koulussa

Terveydenhoitaja on koulu yhteisön terveyden edistämisen asiantuntija, joka huolehtii pääsääntöisesti terveydenhuollon toteutumisesta koulussa. Opiskelu huollon palveluilla pyritään vaikuttamaan koulu yhteisön hyvinvointiin, sekä ympäristön terveellisyteen ja turvallisuuteen. Tarkoituksena on seurata opiskelijoiden kasvua, kehitystä, hyvinvointia ja opiskelukykyä, sekä tarvittaessa järjestää opiskelijalle tarvittava tuki sekä ohjata hänet tutkimuksiin ja muun hoidon piiriin. Työparina terveydenhoitajalla on lääkäri, jolla on vastuu lääketieteen näkökulmasta. Terveydenhoitajan työ koulussa kohdistuu yksilöihin, ryhmiin, yhteisöihin sekä oppimisympäristöön. (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013; Tervaskanto-Mäentausta 2015: 290–291.) Lisäksi terveydenhoitaja osallistuu koulussa moniammatilliseen yhteistyöhön, joka voi ulottua myös kuntaan ja muuhun palvelujärjestelmään. (THL 2017.)

Terveydenhoitajan yksilötason työhön kuuluu muun muassa opiskelijoiden kasvun ja kehityksen, hyvinvoinnin ja opiskelukyvyn seuraaminen sekä edistäminen (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013). Terveydenhoitaja huolehtii seulontatutkimuksista, järjestää sekä toteuttaa määräaikaista terveystarkastuksia sekä yhteistyössä lääkärin kanssa laajoja terveystarkastuksia 1., 5. ja 8. luokkalaisille (THL 2017; THL 2015). Terveydenhoitaja pitää opiskelijoille vastaanottoa, jonne pääsee myös ilman ajanvarausta. Hän huolehtii akuutista ensiavusta koulussa, vastaa terveysneuvonnasta sekä rokotustoiminnasta. Oppilaskohtainen yhteistyö esimerkiksi huoltajien ja opettajien kanssa on osa yksilötason työtä. Yhteistyötä tehdään tarvittaessa myös muiden opiskelu huollon toimijoiden kanssa, esimerkiksi opiskelija ohjataan tarpeen mukaan lääkärille tai muun asiantuntijan avun piiriin. Tarpeen vaatiessa terveydenhoitaja on mukana opiskelijan verkosto-, kuntoutus- ja hoitokokouksissa. Lisäksi hän huolehtii opiskelijan tarvittavan tuen jatkumosta sekä tiedonsiirrosta koulunkäynnin eri nivelvaiheissa. (THL 2017; Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013.)

Yhteisötasolla terveydenhoitaja osallistuu koulun hyvinvointityöhön, turvallisuuden edistämiseen ja koulun kriisityöhön. Tarvittaessa terveydenhoitaja osallistuu myös opetukseen ja pitää terveysneuvontaa sekä yksilöllisesti että ryhmässä ja yhteisöllisesti. Osallistuminen koulu ympäristön ja -yhteisön terveellisyden ja turvallisuuden tarkastuksiin ja näistä nousseiden tarvittavien toimenpiteiden seuranta on myös osa yhteisöön kohdistuvaa työtä. Terveydenhoitajan tehtävänä on välittää tietoa kouluterveydenhuollon pal-

veluista opiskelijoille, huoltajille, opettajille. Tietoa jaetaan myös muille yhteistyökumppaneille. (THL 2017; Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 338/2011.)

Kehittämistyöhön terveydenhoitaja osallistuu terveyden edistämisen asiantuntijana, esimerkiksi osana oppilashuoltoryhmää. Oppilashuoltoryhmässä terveydenhoitaja on mukana opiskeluhuollon arvioinnissa sekä kehittämistyössä, tarjoaa konsultaatioapua opettajille sekä muulle oppilashuollon henkilöstölle. Yhteistyö opiskelijoiden huoltajien kanssa sekä sen kehittäminen on oleellinen osa työtä. (THL 2017.)

3.3 Terveyden edistäminen

Terveyden edistäminen perustuu Kansanterveyslakiin (66/1972) ja on osa kansanterveystyötä (Sosiaali- ja terveysministeriö). Pietilä, Länsimies-Antikainen, Vähäkangas sekä Pirttilä (2010: 15, 25) kertovat terveyden edistämisen olevan käsitteenä laaja ja sen määrittämisen olevan hankalaa. Terveydenhuoltolain 2010/1326, 3 § mukaan terveyden edistämisen toiminta kohdistuu yksilöön, väestöön, yhteisöön ja elinympäristöön. Toiminta voi olla promotiivista tai preventiivistä. Promotiivisella toiminnalla tarkoitetaan mahdollisuuksien luomista, jonka tarkoituksena on ylläpitää terveyttä suojaavia tekijöitä sekä vahvistaa niitä. Preventiivinen toiminta sisältää primaari-, sekundaari ja tertiaariprevention, jotka ovat terveyden edistämisen ehkäisevää toimintaa.

Terveyden edistämisen toiminnan tavoitteena on kaventaa väestöryhmien välisiä terveyseroja, vaikuttaa terveyden taustatekijöihin ja ehkäistä terveysongelmia, vahvistaa mielenterveyttä, ei ainoastaan keskittyä hoitamiseen ja parantamiseen. (Pietilä 2010: 11; Aalto-Kallio – Mäkipää 2010:11; WHO 2016). Terveyden edistämisen tavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan tietoa väestön terveydestä ja hyvinvoinnista sekä yhteiskunnallisia ja ympäristöön kohdistuvia toimenpiteitä. Toiminnan tulee olla ennaltaehkäisevää ja suunnitelmallista, jonka toteutus vaatii pitkänäköisyyttä ja konkreettisten tavoitteiden asettamista. (THL 2016; WHO 2016.) Koulu yhteisön hyvinvoinnin, turvallisuuden ja terveyden edistämiseksi tarvitaan tietoa opiskelijoiden hyvinvoinnista, erilaisista lähtökohdista sekä elinoloista (Perälä ym. 2015: 79). Näitä tärkeitä tietoja saadaan muun muassa Terveystarkastuksista ja Kouluterveyskyselyistä, joista terveydenhoitaja laatii yhteenvetoja. Opiskeluhuollon ryhmässä yhteenvedoja voidaan hyödyntää suunnitelmien sekä tavoitteiden laatimisessa. (Ollikainen 2017:95.)

Rytkönen, Tanninen, Varjoranta, Pirskanen ja Pietilä (2014: 33–37) ovat arvioineet tutkimuksessa, kuinka voimavaralähtöinen ryhmäkeskustelu soveltuu yläasteikäisten nuorten terveyden edistämisen menetelmäksi kouluterveydenhuollossa. Tulokset osoittavat, että nuoret kokevat ryhmäkeskustelun osallistavaksi, mielekkääksi sekä voimaannuttavaksi menetelmäksi. Lisäksi sen on arvioitu olevan laaja-alaisempaa ja näkökulmiltaan monipuolisempaa kuin kahdenkeskinen keskustelu yhdessä terveydenhoitajan kanssa. Silti kahdenkeskistä keskustelua pidetään edelleen tärkeänä. Suurin osa nuorista arvioi ryhmäkeskustelun soveltuvan hyvin osaksi opiskeluterveydenhuoltoa.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön, opetus- ja kulttuuriministeriön sekä Opetushallituksen yhteistyössä kehittämässä TEA -viisarissa on kerätty tietoa terveyden edistämisen aktiivisuudesta (TEA). Terveyden edistämisen vertailutietojärjestelmä koskee perusopetusta, lukiokoulutusta, ammatillista koulutusta ja liikuntaa. Tietoja on kerätty joka toinen vuosi vuodesta 2009 lähtien. (Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa –TEA 2015.) Opetushallituksen tekemä Tilastokatsaus 2/2016 julkaisu on pohjannut asioita oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013), terveydenhuoltolain (1326/2010) ja peruskoulujen opetussuunnitelmaa vuodelta 2014 huomioiden ottaen. Julkaisusta selviää terveyden sekä yhteisöllisen toimintakulttuurin edistämisen kehittyneen positiiviseen suuntaan, vaikka kehittämisen kohteita löytyy edelleen. Johtopäätöksissä positiivisia tuloksia kehityksen suhteen tuli siitä, että yhä useampi opetussuunnitelma sisälsi kuvauksen yhteistyöstä kouluruokailuun liittyen. Myös turvallisuus ja terveys kouluympäristössä ja hyvinvointi koulu yhteisössä ovat tarkastuksen kohteena useammin kuin ennen. Resurssien kasvaessa ovat myös opiskeluhuoltopalvelut entistä paremmin saatavilla sekä opiskelijoita on saatu osallistumaan enemmän toimintaan. Tulosten mukaan Terveyden edistämisen aktiivisuutta kehittämistä vaativia kohteita löytyy muun muassa opiskeluhuoltoryhmien kokoontumisajankohdista ja toiminnan järjestämisen yhtenäistämistä koulujen välillä. Vaikka opiskeluhuoltopalvelujen saatavuus on kehittynyt, ei sitä ole edelleenkään saatavilla kaikkialla eikä henkilöstöä ei ole riittävästi toteuttamaan opiskeluhuoltopalveluja. Huoltajien ja opiskelijoiden osallisuutta tulisi myös kehittää edelleen. (Wiss ym. 2016.)

Hyvinvoinnin, terveyden sekä toimintakulttuurin edistämisen toteutumista on tarkasteltu myös lukioissa ja ammatillisessa peruskoulutuksessa 2016. Tarkastelua on tehty lukioiden opetussuunnitelman (2015) ja ammatillisten perustutkintojen perusteiden (2015),

oppilas- ja opiskelijahuoltolain (2187/2013), lukiolain (478/2003) sekä terveydenhuoltolain (1326/2010) pohjalta. Tulosten mukaan toiminta on kehittynyt monessa asiassa viime vuosina. Lukioissa ja ammatillisessa peruskoulutuksessa opiskelija-ruokailun järjestämisessä noudatetaan enemmässä määrin kouluruokailusuosituksia. Lukioissa opiskeluympäristön terveellisyys, turvallisuus ja yhteisön hyvinvoinnin tarkastaminen toteutuu aiempaa paremmin. Sekä lukioissa että ammatillisessa peruskoulutuksessa opiskeluhuollonpalvelut ovat paremmin saatavilla, erityisesti psykologi- ja kuraattorivoimavarat ovat kasvaneet. Terveystoimintamitoitus on ylittänyt tavoitteen ammatillisessa koulutuksessa olevan 6,0 tuntia viikossa / 100 opiskelijaa, kun taas lukioissa terveydenhoitajan työpanos on vähentynyt pysyen kuitenkin valtakunnallisten mitoitussuosituksen sisällä. Vaikka opiskeluhuollonpalveluja on aiempaa enemmän käytettävissä, ei näitä palveluja löydy kaikista lukioista ja toimipisteistä. Yhteisöllisten opiskeluhuoltoryhmien toiminnassa on lukio- sekä toimipistekohtaisia eroja, joita tulisi yhtenäistää. Lisäksi tietosuoja-asioihin tulisi kiinnittää enemmän huomiota oppilaitosten arjessa. Sekä lukioissa että ammatillisessa peruskoulutuksessa opiskelijat osallistuvat toimintojen suunnitteluun sekä kehittämiseen aiempaa useammin, mutta tähän tulisi kiinnittää enemmän huomiota opiskelijoiden osallisuuden lisäämiseksi. Tarvitaan myös enemmän aikaa yhteisöllisen työn toteuttamiseen. (Wiss – Hakamäki – Rajamäki – Saaristo – Ståhl 2017a; Wiss ym. 2017b.)

3.4 Yhteisöllinen opiskeluhuolto

Laki oppilas- ja opiskeluhuollosta (1287/2013) tuli voimaan 1.8.2014, jonka 4 § sisältää yhteisöllisen opiskeluhuollon. Tämän lain keskeinen tarkoitus on nostaa yhteisöllinen opiskeluhuolto ensisijaiseksi tavaksi toteuttaa opiskeluhuoltoa. Laki painottaa yhteisöllisen työn lisäksi ennaltaehkäisevän työn vahvistamista, sekä opiskeluhuollonpalvelujen saatavuuden yhdenvertaistamista. Yhteisöllisellä opiskeluhuollolla tarkoitetaan toimintaa, jolla pyritään edistämään opiskelijoiden oppimista, terveyttä, hyvinvointia ja sosiaalista vastuullisuutta, vuorovaikutusta sekä osallisuutta huomioiden myös opiskeluympäristön terveellisyys, turvallisuus sekä esteettömyys. (Perälä ym. 2015: 12, 20, 78.) Opiskeluhuoltoa toteutetaan ensisijaisesti ehkäisevänä ja koko koulu yhteisöä tukevana yhteisöllisenä opiskeluhuoltona. Sitä tulisi johtaa siten, että yhteistyö ja suunnitelmien toteuttaminen voidaan taata toiminnan jokaisella tasolla. (THL 2015a; Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2015: 7).

Pohjana yhteisölliselle opiskeluhollolle on koulukohtainen opiskeluholto-suunnitelma, joka laaditaan koulun tarpeita vastaavaksi yhdessä koulun henkilöstön, opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa kanssa. Opiskeluholto-suunnitelman avulla toteutetaan, arvioidaan ja kehitetään opiskeluholtoa. Opiskeluholto-suunnitelman toteutumisesta vastaa koulutuksen järjestäjä. Yhteisöllistä opiskeluholtoa toteutettavat yhteistyössä koko koulun ja opiskeluholtopalvelujen henkilöstö, opiskelijat ja heidän huoltajansa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015: 8-9; Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013.) Tervaskanto-Mäentaustan (2015) mukaan terveen ja turvallisen koulun ja koulu-yhteisön rakentaminen kuuluu koko koulu-yhteisölle, joka on osa yhteisötason työtä. Tähän yhteisöön kuuluvat opiskelijat, koulun henkilökunta, opiskelijoiden huoltajat sekä lähiyhteisö. (Haarala ym. 2015: 291, 294.)

Osana yhteisöllistä opiskeluholtoa toimii monialainen opiskeluholto-ryhmä, josta säädetään laissa 1287/2013 14 §. Ryhmää johtaa rehtori tai muu nimetty vastuhenkilö. Muita edustajia ryhmässä ovat muun muassa terveydenhoitaja, lääkäri, opettajat, opinto-ohjaajat ja kuraattorit, psykologit, opiskelijoiden sekä huoltajien edustajat. Ryhmän on tarkoitus pysyä samana tavoitteellisuuden ja pitkäjänteisyyden säilyttämiseksi. Toiminnan tavoitteena on koko koulu-yhteisön terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen, sekä ongelmia ehkäisevä toiminta. (Perälä ym. 2015: 42–43.) Opiskeluholto-ryhmässä käsiteltävistä asioista, kuten ryhmien, luokkien ja yhteisön ilmapiiristä, kiusaamisesta ja työrauhasta tulee keskustella yleisellä ja yhteisöllisellä tasolla. Tämä mahdollistaa myös koulun ulkopuolisten yhteistyökumppanien osallistumisen asioiden käsittelyyn. Opiskeluholto-ryhmän toiminnan pohjalle sekä yhteisöllisen opiskeluholto-kehittämiseksi tarvitaan tietoa oppilaiden hyvinvoinnista ja terveydestä, koulu-yhteisön ja ympäristön tilasta ja tarpeista. Näitä tärkeitä tietoja saadaan erilaisten kyselyiden, tarkastusten ja tilannekartoitusten, esimerkiksi Kouluterveyskyselyn, laajojen terveystarkastusten yhteenvetojen ja KiVa Koulu-tilannekartoituksen avulla. Tärkeää tietoa saadaan myös itse opiskelijoilta sekä heidän huoltajiltaan, joita kuullaan esimerkiksi laajojen terveystarkastuksen yhteydessä vanhempien haastattelussa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015: 9; Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskelu-terveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 338/2011.)

Yhteisötason työhön kuuluu koulu-yhteisön työolojen tarkastaminen ja arviointi kolmen vuoden välein. Opiskeluholto-suunnitelman mukaan yhteistyössä kouluterveydenhuolto, terveystarkastaja, henkilöstön työterveyshuolto ja työsuojeluhenkilöstön edustaja osallistuvat koulussa esiintyvien vaarojen ja haittojen arviointiin. Tarkastuksessa esiin

nousseiden epäkohtien korjaamista tarkastellaan vuosittain. Lisäksi opiskeluterveydenhuolto osallistuu yhteisten toimintastrategioiden valmisteluun, esimerkiksi päihteidenkäytön-, kriisi-, väkivalta- ja kiusaamistilanteiden ehkäisyyn. Näissä selvityksissä tehtyjen mittausten ja kerättyjen tietojen tulokset puretaan ja niiden pohjalta tehdään ehdotuksia kouluyhteisön terveyden edistämiseksi. Raportti tuloksista välitetään myös oppilaskunnalle, vanhempainoimikunnalle ja kunnan opetus-, sosiaali- ja terveyslautakunnalle. (Tervaskanto-Mäentausta 2015: 294–295; Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 338/2011.)

Tutkimuksessa (2015) selvitettiin peruskoulujen lääkärien, terveydenhoitajien, psykologien ja kuraattorien työpanoksia ja kuinka ne ovat muuttuneet kouluissa vuosina 2008–2015 uuden oppilas- ja opiskeluhuoltolain voimaantulon myötä. Tiedot peruskouluista kerättiin sekä rehtoreilta että johto- tai opiskeluhuoltoryhmiltä. Tutkimuksen mukaan lainsäädäntö on vaikuttanut positiivisesti palvelujen saatavuuteen yhä useammassa koulussa. Esimerkiksi 8. ja 9. luokkalaiset ovat kokeneet Kouluterveyskyselyn mukaan, että koulupsykologin ja -kuraattorin vastaanotolle oli vaikeampi päästä ennen vuotta 2013. (Wiss ym. 2017.) Kuitenkin työpanos oppilashuollossa painottuu yhteisöllisen työn sijaan pääasiassa edelleen enemmän yksilökohtaiseen opiskeluhuoltoon (THL 2016a). Henkilöstöressurssien puutteellisuus vaikuttaa opiskeluhuoltoon liittyvien tavoitteiden toteutumiseen valtaosassa kouluista. Yhteisöllinen opiskeluhuoltotyö jää väistämättä vähemmälle huomiolle kuin yksittäisten opiskelijoiden asioiden hoitaminen. (Wiss ym. 2017.) Vastaavanlainen tulos on saatu terveyden edistämisen aktiivisuudesta (TEA) tehdyssä tutkimuksessa. Yhteisöllistä opiskeluhuoltotyötä varten tarvittaisiin selkeästi enemmän aikaa ja resursseja. Kouluterveydenhoitajien työajasta keskimääräisesti vain noin 15 % sisälsi yhteisöllistä opiskeluhuoltoa ja lääkäreiden kouluissa käyttämä työaika koostui lähes täysin yksilökohtaisesta opiskeluhuollosta. (Wiss ym. 2016.) Laadukasta toimintaa ei voida kuitenkaan taata pelkästään mitoitusten täyttymisellä. Myös paikalliset erityispiirteet on otettava huomioon. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain vaikutuksia on hankala arvioida tutkimuksen terveydenhoitajat, lääkärit, psykologit ja kuraattorit peruskouluissa 2008 – 2015, toteutuksen aikavälillä, sillä laki astui voimaan vasta elokuussa 2014. Tämän takia olisikin tärkeää selvittää lisää lain vaikutuksia henkilöstöressusseihin. (Wiss ym. 2017.)

Perälän ym. (2015: 18) mukaan opiskeluhuollon haasteeksi on havaittu yhteisöllisyyttä vahvistavien työskentelymallien ja osallistavan toimintakulttuurin kehittäminen, erityisesti

yläkoulussa. Toimintatavan kehittämiseksi tulisi tehdä yhteistyötä opiskelijoiden, huoltajien ja muiden opiskelijoiden hyvinvointia edistävien viranomaisten sekä toimijoiden kanssa. Erityisesti opiskelijoiden ja huoltajien osallistaminen on tärkeää ja hyvinvointia edistävää. (Peda.net 2013.)

4 Opinnäytetyön toteuttaminen

4.1 Tutkimusmenetelmä

Kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta käytetään silloin kun tutkittavaa ilmiötä ei tunneta, eikä siitä liioin ole tutkimuksia (Kananen 2014: 16). Laadullisen tutkimuksen voi toteuttaa erilaisin menetelmin, mutta näitä eri menetelmiä kuitenkin yhdistävät näkökulmat liittyen kohteen merkitykseen, esiintymisympäristöön ja tarkoitukseen (Lähdesmäki – Hurme – Koskimaa – Mikkola – Hibern 2015). Laadullista tutkimusta tehdessä aineistoa kerätään useimmiten haastatteluin, kyselyin ja havainnoin, tai se voi perustua dokumentteihin. Näitä kaikkia voi käyttää yksittäin tai erilaisin yhdistelmin riippuen ongelmasta ja tutkimusresursseista. (Tuomi – Sarajärvi 2009:71.) Tässä opinnäytetyössä kysely valikoitui tiedonkeruumenetelmäksi muiden sijaan, sillä kyselyllä saadaan kerättyä laaja tutkimusaineisto melko nopeasti ja tehokkaasti. Kyselyn avulla voidaan kerätä ja tutkia tietoa erilaisista ilmiöistä, ihmisten mielipiteistä sekä toiminnasta, asenteista ja arvoista (Vehkalahti 2014: 11).

4.2 Aineistonkeruu

Kyselytutkimus on yleinen tiedonkeruumenetelmä, jonka avulla voidaan tarkastella erilaisia ilmiöitä, ihmisten toimintaa, mielipiteitä ja arvoja (Vehkalahti 2014:11). Kysymysten asettelulla on suuri merkitys saatavan tiedon laadun sekä syvyyden kannalta. Kysymykset tulisi muotoilla siten, että vastaajan on mahdollista kuvailla tutkivaa ilmiötä. (Kananen 2014:73.) Tähän opinnäytetyöhön liittyvän kyselyn rakenteen ja kysymykset ovat alustavasti suunnitelleet Yliopettaja Arja Liinamo ja Lehtori Asta Lassila, sillä kyseessä oli Metropolia Ammattikorkeakoulun ja Terveystieteiden tutkimuskeskuksen yhteistyössä aloittama hanke. Kyselyssä on pyritty välttämään niin sanottuja dikotomisia kysymyksiä kyllä- ja ei- vastaus-ten, sekä suppean aineiston välttämiseksi. Avoimilla kysymyksillä on pyritty saamaan laajempaa ja syvempää tietoa opinnäytetyön aiheesta.

Kyselyn suunnitteluprosessi eteni opinnäytetyön tekijöiden ja ohjaavien opettajien kommentoinnilla sekä keskustelulla, jonka johdosta kyselyä on tarkennettu ja muokattu joiltain osin. Esimerkiksi osioiden otsakkeita muokattiin sekä kysymykset sijoitettiin nykyisille paikoilleen. Kysely muokattiin kyselylomakkeeksi Metropolia Ammattikorkeakoulun e-lomakkeelle tilastotyöpajassa. Kysely sisälsi 18 avointa kysymystä sekä seitsemän suljettua kysymystä. Suljetuista kysymyksistä kolme muodostui valintaruuturyhmistä ja neljä monivalintakysymyksistä, joista vastaaja voi valita vain yhden vaihtoehdon. Kysymykset muotoiltiin mahdollisimman selkeiksi. (Liite 4).

Kyselyn laatijalta voi jäädä huomaamatta erilaiset ongelmatilanteet vastaajan näkökulmasta, jonka vuoksi kyselylomaketta on syytä testata ennen varsinaista tiedonkeruun suorittamista. Esitestajina on hyvä käyttää tutkimuksen kohderyhmään kuuluvia, jolloin saadaan todenmukainen tieto siitä, ovatko kysymykset ja ohjeet kohderyhmän ymmärrettävissä ja onko jotain oleellista jäänyt kysymättä. (Vehkalahti 2014: 48.) Arja Liinamon ja Asta Lassilan hyväksynnän jälkeen suoritettiin kyselylomakkeen esitestaus. Esitestajana toimi koulu- ja opiskeluterveydenhoitaja, jonka kommenteista tuli ilmi kyselyn kysymysten olevan selkeitä, kattavia ja kohdistuvan hyvin aiheeseen. Saimme palautetta liittyen avointen kysymysten kommentointitilan pienuuteen, joten suurensimme kommentointikenttiä näiden kysymysten osalta. Lisäksi esitestaja kiinnitti huomiota kyselylomakkeen asetusvirheeseen, jonka vuoksi vastauskentän viereen ilmestyi virheilmoitus heti vastaamisen jälkeen. Asetusta muokattiin, jolloin virheilmoitus poistui.

Saatekirjeen tarkoituksena on toimia kyselyn julkisivuna, joka kertoo vastaajalle kuka, tutkimusta tekee, mitä tutkimus koskee, kuinka vastaajat on valikoitu ja mihin tutkimustuloksia käytetään. Saatekirjeellä pyritään motivoimaan vastaajia kyselyn vastaamiseen, joten tekstin tulisi olla mielenkiintoa herättävä. (Vehkalahti 2014: 47–48.) Kyselylomakkeen mukana lähetettiin saatekirje, jota muokattiin sopivaan muotoon Asta Lassilan avustuksella. Kysely toimitettiin saatekirjeineen (Liite 3) sähköisessä muodossa Terveydenhoitajaliittoon. Terveydenhoitajaliitto lähetti kyselyyn johtavan linkin saatekirjeineen 637 jäsenelle, Uudenmaan alueen koulu- ja opiskeluhuollon terveydenhoitajalle 1.9.2017. Vastausaika kyselyyn oli 1.9.–15.9.2017. Tänä aikana vastauksia saatiin n=33. Koska halusimme saada suuremman aineiston opinnäytetyötä varten, lähetettiin terveydenhoitajille muistutuskirje kyselystä Terveydenhoitajaliiton kautta ja vastausaika jatkettiin 22.9.2017 saakka. 22.9.2017 mennessä vastauksia saatiin n=58, joka on 9 % kyselyn vastaanottajista. Tämän jälkeen kysely suljettiin.

4.3 Aineiston analysointi

Tämän opinnäytetyön ollessa pääsääntöisesti kvalitatiivinen on aineiston analysointiin käytetty perinteistä sisällönanalyysi -menetelmää. Erityisesti hoitotieteessä sisällönanalyysillä on vahva asema ja sen vahvuuksina voidaan nähdä sisällöllinen sensitiivisyys sekä joustavuus. Sisällönanalyysillä voidaan tuottaa laaja ja silti tiivis esitys, joka sisältää luokituksia ja järjestelmiä käsitteistä sekä käsitekarttoja. Aineistoista saadaan avattua myös merkitystä, sisältöä sekä mahdollisia seurauksia. Toisaalta sisällönanalyysi ei tuota mahdollisuutta tilastollisiin analyysihin, josta menetelmää on kritisoitu. (Kankkunen – Vehviläinen-Julkunen 2013: 163, 165–166.)

Sisällönanalyysia voi olla kahdenlaista, induktiivista eli aineistolähtöistä sekä deduktiivista eli teorialähtöistä analyysiä. Tässä opinnäytetyössä on käytetty induktiivista analyysiä, jossa luodaan teoreettinen kokonaisuus kolmivaiheisella prosessilla pelkistämällä, ryhmittelemällä ja abstrahomalla aineisto. Induktiivinen lähtökohta toimi hyvin tässä työssä, koska aiheesta ei juurikaan ollut aikaisempaa tietoa. Tutkimuskysymykset ohjasivat aineiston kategorioimista ja kokonaisuutta pyrittiin rakentamaan ilman aikaisemman tiedon tai havaintojen vaikutusta tulokseen. (Kankkunen – Vehviläinen-Julkunen 2013: 167.)

Tämän opinnäytetyön aineisto koostui kyselyyn vastanneiden peruskoulun terveydenhoitajien avointen kysymysten vastauksista, sekä peruskoulun ja toisen asteen oppilaitosten terveydenhoitajien suljettujen kysymysten vastauksista. Kyselyyn vastasi n=58 terveydenhoitajaa, joka on 9 % kaikista 637:stä kyselyn linkin ja saatekirjeen vastaanottajista. Vastaajista kouluterveydenhoitajana toimii alakoulussa n=41 (70 %), yläkoulussa n=26 (44 %), lukiossa n=8 (13 %) ja ammatillisessa oppilaitoksessa n=11 (19 %). 32 (55 %) vastaajista toimii koulu- ja opiskeluterveydenhoitajana useammassa koulussa samanaikaisesti.

Aineiston analyysi aloitettiin kirjoittamalla kyselyn vastaukset, eli raakateksti Wordille taulukoituna. Aineistoa saatiin 76 sivua käyttäen fonttia Calibri fonttikoolla 11. Raakateksti, eli alkuperäisilmaisut pelkistettiin muutamien sanojen. Tämän jälkeen pelkistetyistä ilmaisuista etsittiin vastauksia tämän opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin ja osa aineistosta hylättiin, sillä se ei vastannut tutkimuskysymyksiin. Mukaan otetusta aineistosta etsittiin saman tyyppisiä ilmaisuja, jotka yhdistettiin värikoodaamalla alaluokaksi, jonka

jälkeen syntyi yläluokka ja lopulta pääluokka. Pääluokkia muodostui neljä. Esimerkki aineiston analyysistä kuviossa 1.

Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistetty ilmaisu	Alaluokka	Yläluokka
"Päälinjaukset lukuvuodelle. Päätetään teemat ja miten toteutetaan. Esim. hyvinvointipäiviä on pidetty pajatyypisesti."	Päätetään teemat ja toteutus	Suunnitelmat	Opiskeluhuollon kehittäminen
	Pidetään hyvinvointipäivä pajatyypisesti	Tapahtumat ja teemat	Opiskeluhuollon kehittäminen

Kuvio 1. Esimerkki aineiston analyysistä

Tämän opinnäytetyön suljetut kysymykset oli ennalta vakioitu kyselylomakkeeseen. Vakiointi tehtiin, sillä se helpottaa huomattavasti aineiston käsittelyä. Opinnäytetyön määrällinen aineisto on tallennettu ensin havaintomatriisiksi, jonka jälkeen tarkastettiin kyselylomakkeessa olevien asioiden vastaavuus muuttujien nimien ja arvojen kanssa. Tallennettu aineisto käsiteltiin SPSS –tilastointiohjelmistolla, jonka avulla saatiin numeraalisia vastauksia tutkimuskysymyksiin.

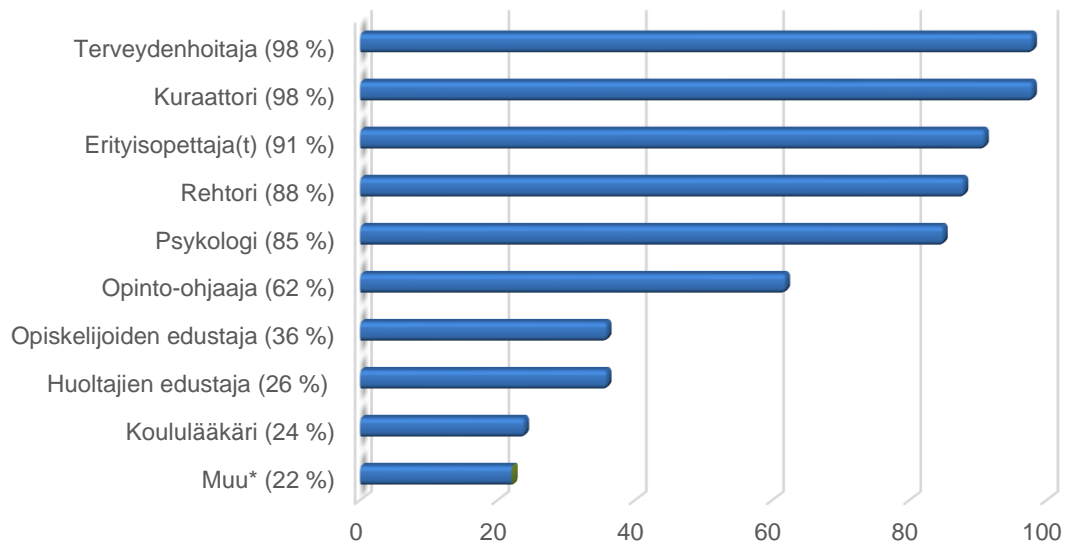
5 Tulokset

Tämän opinnäytetyön tuloksiksi muodostui neljä pääluokkaa. Pääluokiksi muodostui Yhteisöllisen opiskeluhuollon toiminta, Terveystoiminta koulun yhteisöllisessä opiskelu- huollossa, Terveystoiminnan osaaminen ja Terveystoiminnan kehittämistarpeet.

5.1 Yhteisöllisen opiskeluhuoltoryhmän sisältö

Tuloksista selvisi että yhteisöllinen opiskeluhuoltoryhmä on suuri osa yhteisöllistä opiskeluhuoltoa. Terveystenhoitajien mukaan ryhmän kokoonpano (Kuvio 2) ja kokoontumistiheys kuukaudessa (Kuvio 3) vaihtelevat eri koulujen välillä. Yhteisölliseen opiskeluhuoltoryhmään kuuluvat pääsääntöisesti rehtori, kuraattori, psykologi, koululääkäri, terveydenhoitaja, erityisopettaja, opinto-ohjaaja, opiskelijoiden ja huoltajien edustaja.

Yhteisöllisen opiskeluhuoltoryhmän kokoonpano

Kuvio 2. Koulun yhteisöllisen opiskeluhuoltoryhmän kokoonpano terveydenhoitajien mukaan

Tuloksista selvisi, että ryhmän kokoonpanoon useimmiten kuuluvat terveydenhoitaja, kuraattori, erityisopettajat, rehtori ja psykologi. Harvemmin ryhmään osallistuvat ulkopuoliset osallistujat, opiskelijoiden ja huoltajien edustajat sekä koululääkäri. Terveystenhoitajat kertovat kokoonpanon vaihtelevan tilanteen ja käsiteltävän aiheen mukaisesti. Tarvittaessa ryhmään kutsutaan koulun ulkopuolisia henkilöitä (Kuvio 2, *muu), kuten esikoulun edustaja, nuorisotyöntekijä, kasvatusohjaaja, sosiaalityöntekijä, lastensuojelun työntekijä ja poliisi.

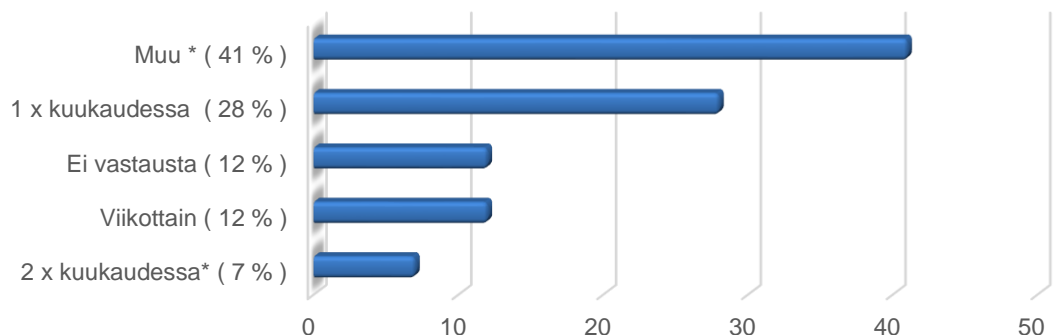
Osa terveydenhoitajista kokee, että yhteistyö muodostuu herkemmin koulun, kuraattorin sekä psykologin välillä, jolloin terveydenhoitaja kokee olevansa melko ulkopuolinen yhteisöllisessä opiskeluhoitoryhmässä. Osa taas kokee, että sekä terveydenhoitaja, kuraattori ja psykologi jäävät ulkopuolelle ryhmästä.

”...Terveydenhoitaja jää useimmin erilliseksi toimijaksi.”

”Terveydenhoitajat, kuraattorit ja psykologit nähdään kouluyhteisön ulkopuolisina toimijoina, ei kuuluta porukkaan.”

Kuviossa 3 on kuvattu terveydenhoitajien kokemuksia opiskeluhoitoryhmän kokoontumistiheydestä lukukauden aikana. Suurin osa terveydenhoitajista kertoo koulun yhteisöllisen opiskeluhoitoryhmän kokoontuvan epäsäännöllisesti. Tapaamistiheys vaihtelee joka toisesta viikosta jopa yhteen kertaan lukuvuodessa. Näyttäisi kuitenkin siltä, että pääsääntöisesti ryhmä kokoontuu kouluissa kerran kuukaudessa (Kuvio 3).

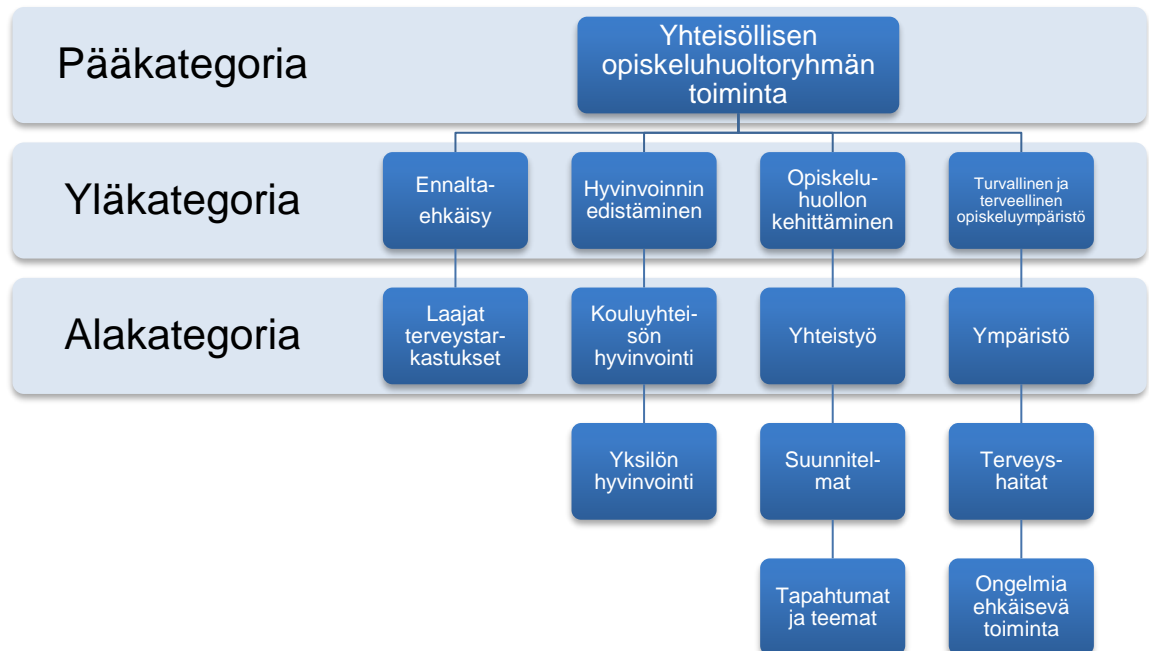
Kokoontumistiheys lukukaudessa

Kuvio 3. Yhteisöllisen opiskeluhoitoryhmän kokoontumistiheys lukukauden aikana terveydenhoitajien mukaan

(Muu*) 41% vastaajista kertoo opiskeluhoitoryhmän kokoontuvan vaihtelevasti jopa yhdestä kerrasta viiteen kertaan lukuvuodessa ja yhdestä kerrasta kuuteen kertaan lukukaudessa. Vastauksissa esiintyi myös kuvaus harvoin, tarvittaessa sekä riippuen koulun koosta.

Terveydenhoitajien mukaan yhteisöllisessä opiskeluhooltoryhmässä käsitellään ennaltaehkäisyyn, hyvinvoinnin edistämiseen, opiskeluhoollon kehittämiseen, turvalliseen sekä terveelliseen opiskeluympäristöön liittyviä asioita.

Kuvio 4. Yhteisöllisen opiskeluhoolloryhmän toiminta

Laajojen terveystarkastusten luokkayhteenvetoja ja Kouluterveyskyselyn tuloksia hyödynnetään yhteisöllisessä opiskeluhoolloryhmässä. Näistä saadaan tietoa opiskelijoiden ja kouluuyhteisön terveydestä ja hyvinvoinnista, joiden pohjalta voidaan tehdä arvioita tarvittavista kehittämistoimenpiteistä.

”Laajoissa terveystarkastuksissa on tehty luokkayhteenvetoja, joita pyritään käymään läpi YHR:ssä.”

”Kerään tietoa oppilailta ja vien luokkakohtaista tietoa ja ideoita yhteisölliseen OHR...”

”...Yleisesti käsitelty ajankohtaisia aiheita esim. jonkin luokan sisäistä levottomuutta...”

Hyvinvointia koulussa pyritään edistämään esimerkiksi asettamalla hyvinvoinnille tavoitteita, hyvinvointikartan suunnittelulla sekä arvioinnilla, järjestämällä erilaisia tapahtumia ja teemapäiviä.

"Päällinjat lukuvuodelle. Päätetään teemat ja miten toteutetaan. Esim. hyvinvointipäiviä on pidetty pajatyypisesti."

Yhteistyö koulun sisällä ja koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa nousi esille terveydenhoitajien vastauksista. Yhteistyötä esimerkiksi lastensuojelun ja perheneuvolan kanssa pyritään kehittämään. Yhteistyö huoltajien kanssa oli myös mainittu, mutta suurimmaksi osaksi vanhempainiltojen sekä laajojen terveystarkastusten yhteydessä.

"...Terveys ja sen edistäminen kuuluu kaikille koulun toimijoille, joten yhteistyö on välttämätöntä."

"vaikuttamalla erilaisiin ilmiöihin yhteistyössä eri tahojen kanssa esim. kolmannen sektorin kanssa ja/tai opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa kanssa."

"...Tänä vuonna pääpaino yli rajojen menevässä yhteistyössä eli opettajilla yhteisopettajuutta, oppilailla omat kotiryhmät, eri ammattiryhmien yhteistyön tiivistäminen."

Huomioon on otettu myös ympäristöterveys, koulu yhteisön turvallisuus ja kriisityö. Yleiseen pahoinvointiin ja erilaisiin ilmiöihin kuten kiusaamiseen, viiltelyyn, päihteiden käyttöön ja mielenterveyden ongelmiin pyritään keksimään ratkaisuja yhteisöllisellä tasolla.

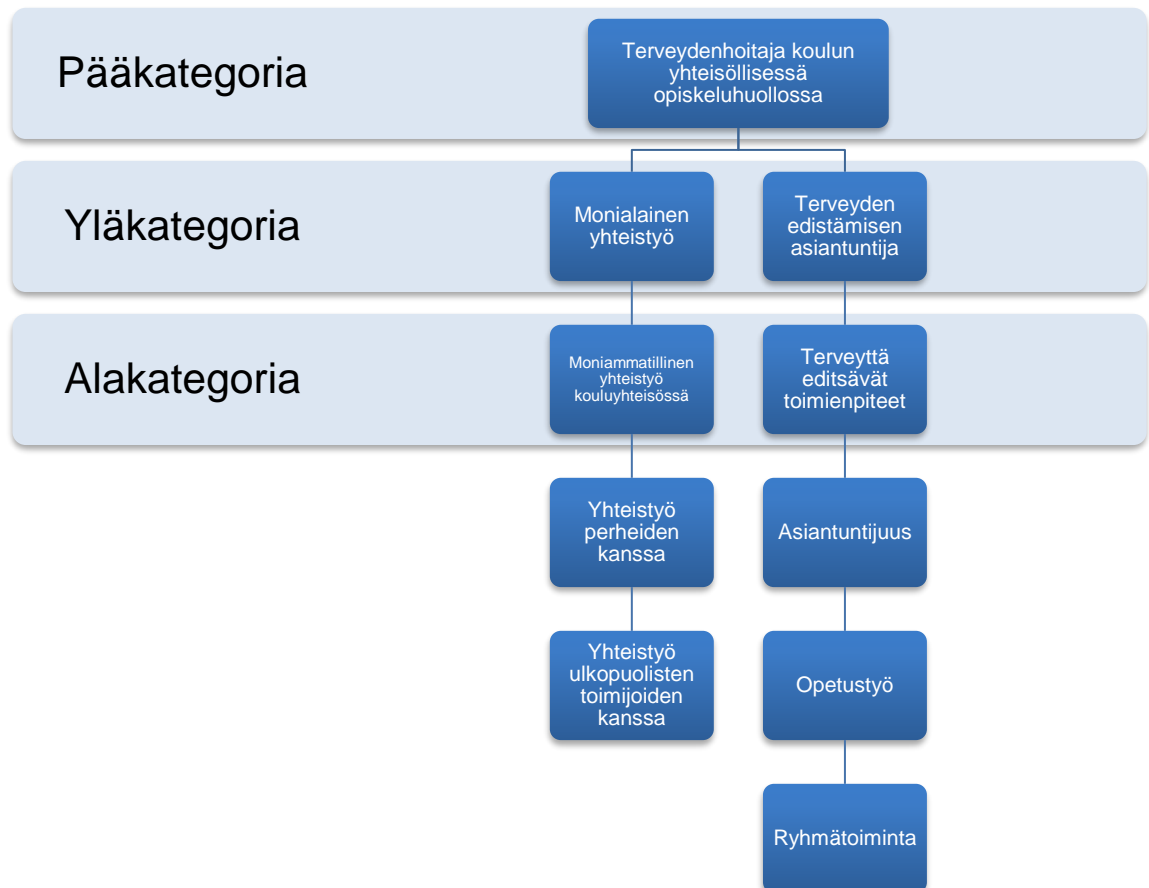
"...alueellisten "ilmiöiden" käsittelyä. Jos "ilmiö" on negatiivinen, yritetään yhdessä keksiä ratkaisua."

Terveydenhoitajat kertovat terveellisyys, turvallisuuden ja hyvinvoinnin tarkastusten toteutuvan kouluissa sekä oppilaitoksissa. Tuloksista selviää, että tällä hetkellä sisäilman arviointi ja sisäilmasta aiheutuvat ongelmat sekä kouluympäristön turvallisuusasiat puhututtavat.

"Nyt puhututtaa opetustilat ja sisäilma..."

5.2 Terveydenhoitaja koulun yhteisöllisessä oppilashuollossa

Tulosten mukaan terveydenhoitajat tekevät monialaista yhteistyötä yhteisöllisessä opiskelu- ja oppilashuollossa ja toimivat terveyden edistämisen asiantuntijana.

Kuvio 5. Terveydenhoitaja koulun yhteisöllisessä opiskelu- ja oppilashuollossa

Terveydenhoitajat osallistuvat yhteisölliseen opiskelu- ja oppilashuoltoon liittyviin suunnittelu- ja työryhmiin koulu- ja oppilashuollossa, esimerkiksi yhteisölliseen opiskelu- ja oppilashuoltoryhmään. Muita terveydenhoitajien mainitsemia yhteisöllisiä ryhmiä ovat hyvinvointiryhmät, sisäilmatyöryhmät, kriisi- ja turvallisuustyöryhmät. Osa ryhmistä terveydenhoitajat vetävät yhteistyössä ulkopuolisten toimijoiden, kuten seurakunnan ja eri säätöiden kanssa.

"OHR:t, sisäilmatyöryhmä, henkilökunnan palaverit, vanhempainillat, lasten ja nuorten hyvinvointiryhmä..."

"Kerhotoiminta yhteistyössä kaupungin nuorisotyöntekijän kanssa"

Terveyttä edistävänä toimenpiteenä terveydenhoitajat osallistuvat yhteisöllisen opiskeluhoollon arviointiin ja kehittämiseen oman alansa asiantuntijuuden kautta ideoiden, tietoa keräten ja eteenpäin vieden.

"...otan huomioon koko koulun lapset, nuoret, henkilökunnan, ympäristön jne."

"Tuon hyvinvointiryhmään kehittämisasioita esim. esitys sydänmerkki kouluruokailun järjestämisestä..."

Terveydenhoitajat kuvaavat osallistuvansa koulun yhteisöllisen opiskeluhoollon suunnitteluun oman alansa asiantuntijana tuomalla oman näkökantansa esille. Tämä ilmenee esimerkiksi siten, että terveydenhoitajat vievät yhteisölliseen opiskeluhoolloryhmään opoilailta saamaansa tietoa, laajojen terveystarkastusten yhteenvedon ja kouluterveyskyselyjen tulokset sekä omia ideoitaan näiden pohjalta. Ryhmässä pohditaan yhdessä ratkaisuja esille nousseisiin luokkakohtaisiin sekä kouluyhteisössä ilmeneviin ongelmiin.

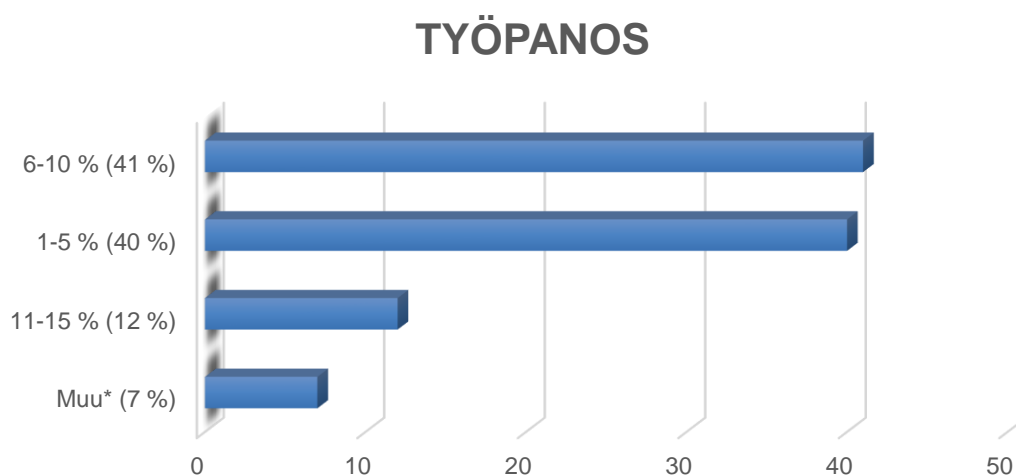
"Voin välittää nuorilta kuultua, yhdessä sovittua tietoa, muille jaettavaksi ja uusien suunnitelmien pohjaksi..."

Terveydenhoitajat kouluissa pitävät terveyteen ja hyvinvointiin liittyviä oppitunteja. Lisäksi n=28 (48 %) terveydenhoitajista kertoo toteuttavansa jotakin terveyden edistämisen ryhmätoimintaa joko itsenäisesti tai työparin kanssa. Mainittuja työpareja olivat terveydenhoitaja, opettaja, kuraattori tai opinto-ohjaaja.

"tyttöryhmä"- joilla riitoja/kiusaamista keskenään."

"Pitämällä oppitunteja, esim. murrosikäkunnit, terveellinen ravinto, turvataidot, seksuaalikasvatus."

"...terveystiedon/liikunnan opettajan kanssa projektia opiskelijoiden työkyvyn parantamiseen liittyen"

Kuvio 6. Terveydenhoitajien prosentuaalinen arvio koulun yhteisölliseen työhön sisältyvästä työpanoksesta

Suurin osa terveydenhoitajista $n=24$ (41 %) arvioi käyttävänsä yhteisölliseen työhön 6-10 % työajastaan, $n=23$ (39 %) taas 1-5 %. Vain yksi terveydenhoitajista arvioi panoksensa yhteisölliseen työhön olevan 40 % työajasta.

”Tarvittaisiin aikaa lisää ideointiin ja riittävät resurssit toteutukseen.”

Osa terveydenhoitajista kokee, että yhteisöllistä oppilashuoltoa ei tunneta vielä tarpeeksi hyvin, eikä sitä osata toteuttaa eikä hyödyntää terveyden edistämässä. Toimivan yhteisöllisen opiskeluhuollon toteuttamiseksi tarvitaan myös hyvää johtamista.

”Yhteisöllistä opiskeluhuoltoa ei osata hyödyntää terveyden edistämässä oikein mitenkään...”

”...Yhteisönäkökulma puuttuu, eikä siihen kannusteta edes esimiesten suunnalta...”

5.3 Terveydenhoitajan osaaminen ja kehittämistarpeet

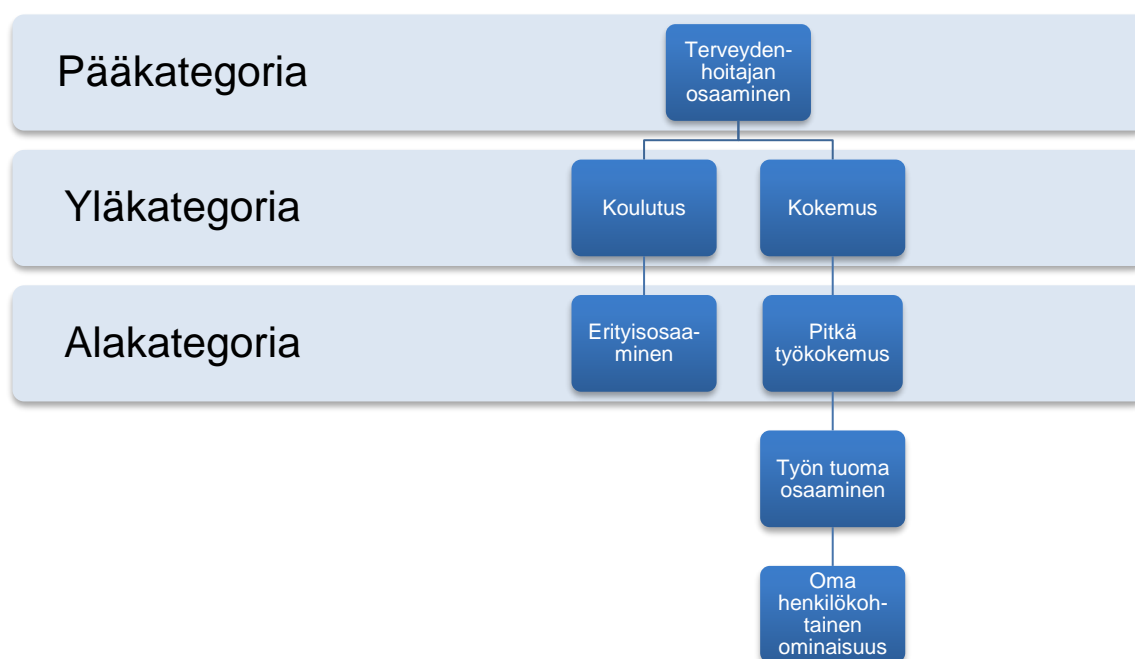
Terveydenhoitajat määrittelevät osaamisensa yhteisölliseen opiskeluhuoltoon koostuvan pääsääntöisesti terveydenhoitajan koulutuksesta sekä erikseen hankitusta lisäkoulutuksesta, työn kautta saamastaan kokemuksesta sekä oman alan asiantuntijuudesta. Oma henkilökohtainen ominaisuus voi olla myös osaamista.

”Koulutus, positiivinen asenne ja kehitysmuutos”

”Seksuaalivetojen koulutus auttaa terveyskasvatusryhmien vetämisessä...”

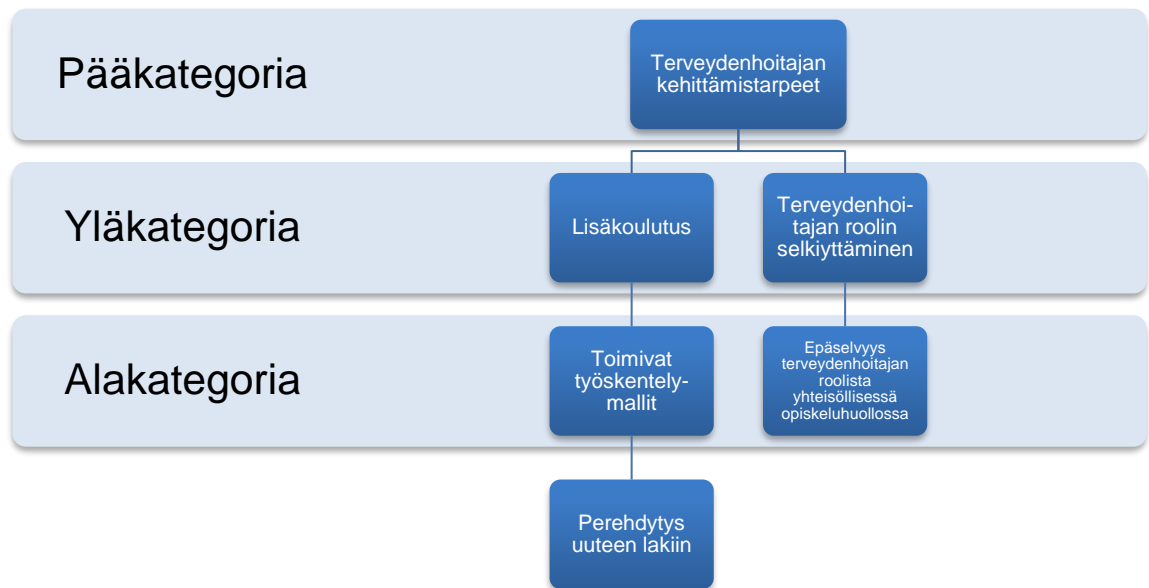
”...En ole saanut mitään koulutusta yhteisölliseen työhön, työkokemus ehkä auttaa?”

Kuvio 7. Terveystenhoitajien osaaminen

Tuloksista selviää, että terveystenhoitajilla on kokonaisnäkemys oppilaiden hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä ja ilmiöistä. He osaavat kerätä tietoa eri lähteistä, esimerkiksi oppilailta, huoltajilta ja eri kyselyiden avulla. Terveystenhoitajat hyödyntävät keräämänsä tiedon ja vie sen eteenpäin yhdessä käsiteltäväksi, muun muassa yhteisölliseen opiskeluhuoltoryhmään. Tuloksista nousee esiin, että terveystenhoitajilla on osaamista yhteistyön tekoon, myös yli kouluyhteisön rajojen.

Terveystenhoitajat toivovat lisäkoulutusta sekä terveystenhoitajan roolin selkiyttämistä yhteisöllisessä opiskeluhuollossa.

Kuvio 8. Terveystenhoitajien kehittämistarpeet

Terveystenhoitajista $n=29$ (50 %) haluaa vahvistaa osaamistaan yhteisöllisen opiskeluhollossa näkökulmasta. Yhteisölliseen opiskeluholtoon terveystenhoitajat kaipaavat konkreettista lisäkoulutusta. Mainittuja koulutuksia oli esimerkiksi ryhmäohjaajakoulutus, ICP-menetelmäkoulutus, koulutusta moniammatillisiin terveellisyys- ja turvallisuuskieroksiin, opiskeluholto-suunnitelmaan perusopetuksessa sekä ylipäätään uudesta laista.

"Lisäkoulutuskin uudesta laistakin ja sen paikall. sovelluksesta tarpeen..."

"...Netistä luettu uusia ohjeita vain itsekseen, joka koululla th:lla kirjava käytäntö mihin osallistuu."

Kehittämistarpeena on mainittu myös terveystenhoitajan roolin ja asiantuntijuuden selkiyttäminen sekä terveystenhoitajan osaamisen hyödyntäminen. Rooli tuntuu olevan vielä vieras niin osalla terveystenhoitajilla itsellään kuin koko kouluyhteisöllä

"En ymmärrä rooliani yhteisöllisessä opiskeluhollossa."

"Rooli YOHR:ssä. Mitä minulta odotetaan?"

”Th:n osaamista ei osata/ymmärretä hyödyntää koulun arjessa.”

Useiden terveydenhoitajien vastauksista käy ilmi, että lisätietoa jo toimivista toimintatavoista kaivataan, esimerkiksi yhteisöllisen opiskeluhuoltoryhmä työskentelyyn.

”Tietoa miten muualla toimitaan, hyväksi koettuja toimintatapoja ym tiedon ja taidon käytännön jakamista”

”Millä oikeasti on saavutettu tuloksia”

6 Pohdinta

6.1 Tutkimustulosten tarkastelua

Opinnäytetyön tuloksiksi nousivat Yhteisöllisen opiskeluhuollon toiminta, Terveydenhoitaja koulun yhteisöllisessä opiskeluhuollossa, Terveydenhoitajan osaaminen ja Terveydenhoitajan kehittämistarpeet

Yhteisöllisen opiskeluhuollon tärkeyden puolesta puhuu Afrikkalainen tutkimus Communal child-rearing: The role of nurses in school health (Mulaudzi – Peu 2013), jossa kouluterveydenhoitajan rooli todettiin keskeiseksi terveyden ylläpitämisessä ja edistämisessä, sekä yhteisöllisten toimintatapojen vahvistamisessa. Tämän opinnäytetyön tuloksista voi myös havaita terveydenhoitajan olevan keskeisessä roolissa, esimerkiksi terveyden edistämisen asiantuntijana sekä tiedon välittäjänä yhteisöllisessä opiskeluhuoltoryhmässä. Tulosten mukaan terveydenhoitajat kokevat yhteisöllisen opiskeluhuollon roolin pääsääntöisesti tärkeänä ja merkittävänä.

Kyselyn tuloksista selviää yhteisöllisen opiskeluhuoltoryhmän olevan suuressa roolissa osana yhteisöllistä opiskeluhuoltoa. Tästä monialaisesta opiskeluhuoltoryhmästä säädetään laissa 1287/2013 14§, jonka mukaan ryhmä vastaa oppilaitoksen suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista. Tulosten mukaan yhteisöllisten opiskeluhuoltoryhmien sisällöt ovat melko samanlaiset eri koulujen välillä, mutta kokoontumisti-

heydet vaihtelevat. Wiss ym. (2016; 2017a; 2017b) tuovat myös esille TEA -viisarin raportissa opiskeluhoitoryhmien kokoontumisajankohtien yhtenäistämistarpeen eri koulujen, lukioiden ja toimipisteiden välillä. Kokoontumisia tulisi järjestää säännöllisesti ja riittävän usein. Opiskeluympäristön terveellisuuden, turvallisuuden ja yhteisön hyvinvoinnin tarkastaminen on toteutunut aiempaa paremmin (Wiss ym. 2017b). Terveystenhoitajat kertovat osallistuvansa näihin tarkastuksiin osana opiskeluhoitoryhmää.

Osana yhteisöllistä työtä terveydenhoitaja toteuttaa terveysneuvontaa ryhmässä yhteisöllisesti ja osallistuu opetukseen tarvittaessa Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti (338/2011). Tuloksista ei kuitenkaan juurikaan noussut esille opiskelijoiden saati huoltajien osallistamista. Huoltajien osallisuus nousi tuloksista esille lähinnä vanhempainiltojen muodossa. Wiss ym. (2016) ovat maininneet, että oppilaiden ja huoltajien osallisuutta olisi kehitettävä edelleen.

Tuloksista nousi esille, että aikaa ja resursseja yhteisöllisen opiskeluhoollon toteuttamiseksi tarvitaan lisää. Myös Wiss ym. (2016; 2017a; 2017b) toteaa, että yhteisöllistä opiskeluhoitotyötä varten tarvittaisiin selkeästi enemmän aikaa ja resursseja, sillä yksilökotaiseen oppilashuoltoon kuluu tällä hetkellä enemmän aikaa kuin yhteisölliseen. Yksilökohtaista työtä ei kuitenkaan tulisi täysin unohtaa Aika- ja resurssikysymysten lisäksi kaivataan lisäkoulutusta yhteisöllisen työn toteuttamiseksi, sekä opiskeluhoitoryhmän määritelmän ja terveydenhoitajan roolin selkiyttämistä ryhmässä. Kuitenkin terveydenhoitajien vastauksista nousi esille, että yhteisölliseen opiskeluhooltoon ohjeistuksia tehdessä tuli huomioida pienten maaseutukoulujen ja isojen kaupunkikoulujen erilaiset tarpeet.

6.2 Eettiset kysymykset

Laadullista tutkimusta tehdessä tutkimuksen eettisyys ja tutkijan moraali ovat keskeisessä asemassa. Tutkimuksen eettisyys tulee ottaa huomioon prosessin jokaisessa vaiheessa, aina tutkimusaiheen valinnasta raportin kirjoittamiseen saakka. (Tuomi – Sarajärvi 2009: 125, 127.) Koska tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa tietoa Metropolia ammattikorkeakoulussa suunniteltavaan terveyden edistämisen hankkeeseen, on tämän opinnäytetyön aihe valittu Metropolian tarpeiden pohjalta.

Toteuttamaamme kyselyä varten anottiin lupa (Liite 2) Terveystenhoitaja-liitolta kyselyn levittämiseksi Terveystenhoitaja-liiton jäsenrekisterin kautta. Saatekirjeessä (Liite 3) terveydenhoitajille on tarkennettu kyselyn tarkoitus ja tavoitteet. Lisäksi kerrottiin kuinka

juuri heihin on saatu yhteys, Terveystieteiden tutkimuskeskuksen jäsenrekisterin kautta. Saatekirjeessä selvennettiin vastaamisen olevan vapaaehtoista ja vastausten käsittelyn tapahtuvan anonymisti. Kyselyn missään vaiheessa vastaajien henkilö- tai tunnistetiedot eivät tulleet esille, eikä niitä ole tuotu esille opinnäytetyön missään vaiheessa.

Olemme analysoineet ja raportoineet kyselyn tulokset sellaisinaan kuin ne ovat, antamatta omien näkemystemme vaikuttaa tuloksiin. Opinnäytetyömme alkuperän tarkistus on tehty viemällä opinnäytetyö Turnitin -palveluun, jossa on tarkastettu mahdollinen plagiointi.

Opinnäytetyön uskottavuuden ja eettisten ratkaisujen takaamiseksi on käytetty hyvää tieteellistä käytäntöä. Tutkimus- ja aineistonkeruu menetelmät ovat toteutettu eettisesti. Tiedonhaun yhteydessä on täytetty tiedonhaun taulukkoa (Liite 1). Aikaisemmat tutkimukset sekä muu materiaali on huomioitu työssä asianmukaisella tavalla kunnioittaen alkuperäistekijöiden työtä. Opinnäytetyön raportoinnin jokaisessa vaiheessa on noudatettu rehellisyyttä, huolellisuutta sekä tarkkuutta. (Tuomi – Sarajärvi 2009: 132.)

6.3 Luotettavuuden arviointi

Tähän opinnäytetyöhön tiedonhaku on tehty muun muassa Medic ja Cinahl -tietokannoista, Metropolia ammattikorkeakoulun kirjastosta, aiheeseen liittyvistä laeista sekä THL:n nettisivustolta. Tietokantoja käyttäessä on hakuja rajattu pääsääntöisesti vuosivälille 2010–2017. Materiaali opinnäytetyöhön on valittu tiedon luotettavuuden ja sopivuuden mukaan. Tietokannoista tietoa etsittiin suomeksi hakusanoilla terveyden, edistäminen, yhteisöllinen, yhteisöllisyys, yhteisö, oppilashuolto, laki, terveydenhoitaja, sekä englanniksi hakusanoilla communal, health, promotion, primary, school, community. Tiedonhaussa on käytetty myös näiden sanojen eri yhdistelmiä. (Liite 1.)

Luotettavuuden arviointiin laadullisessa tutkimuksessa ei ole määritelty selkeää ohjetta (Tuomi – Sarajärvi 2009: 140). Kanasen (2014: 146) mukaan laadullisessa tutkimuksessa luotettavuutta ei kyetä arvioimaan ja laskemaan samoin kuin määrällisessä tutkimuksessa, jossa luotettavuutta voidaan arvioida validiteetin ja reliabiliteetin avulla. Tuomi ja Sarajärvi (2009: 140) ovat koonneet listan laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnin tueksi, jota olemme pyrkineet tässä opinnäytetyössä hyödyntämään ja joka on alla kuvattuna tämän opinnäytetyön näkökulmasta. Kyseistä listaa käytettäessä

ei kuitenkaan riitä että jokainen osa on erikseen huomioitu, vaan tutkimus tulee arvioida kokonaisuutena.

Tässä opinnäytetyössä on kuvattu tutkittava aihe ja tutkimuskysymykset, jotka ovat ohjanneet analyysin eri vaiheissa. Aiheen merkitystä ja tärkeyttä on perusteltu. Opinnäytetyössä on selvitetty, miten aineisto on kerätty, mitä menetelmää on käytetty, sekä mitä kautta ja kuinka terveydenhoitajat ovat kutsuttu vastaamaan opinnäytetyötä koskevaan kyselyyn. Kyselyyn kutsuttujen sekä siihen vastanneiden määrä on raportoitu selkeästi. Vastaajien anonymitteetistä on huolehdittu koko opinnäytetyöprosessin aikana, eivätkä vastaajat ole tunnistettavissa tässä raportissa.

Vaikka kysely on yleinen ja hyvä tiedonkeruumenetelmää, saattaa se olla myös joksinkin ongelmallinen. Kyselystä saatu tieto voi olla pinnallista, eikä sen avulla pystytä arvioimaan vastaajien suhtautumista kyselyyn. Vastausvaihtoehdot eivät aina kuvaa vastaajien näkökulmia tai vastaajilla ei välttämättä ole tarpeeksi tietämystä kyselyyn liittyvästä aiheesta. (Ojasalo – Moilanen – Ritalahti 2014: 121.) Vaikka toteutettu kysely sisältää joitakin suljettuja kysymyksiä, on kyselyä laadittaessa pyritty huomioimaan terveydenhoitajien mahdollisuus vastata tuoden oma kokemuksensa esiin avointen kysymysten avulla.

Opinnäytetyössä on kuvattu miten aineisto on analysoitu sekä kuinka tuloksiin ja päätelmiin on päädytty. Opinnäytetyössä on käytetty suoria lainauksia kyselyn vastauksista lisäämään tutkimuksen luotettavuutta, vaikka tämä saattaa olla ongelmallista eettisyyden näkökulmasta. Suoria lainauksia käytettäessä on huolehdittava siitä, että vastaajat eivät ole tunnistettavissa (Kankkunen – Vehviläinen-Julkunen 2013: 198).

Työn tulosten luotettavuuteen voi vaikuttaa se, että tämä opinnäytetyö on ensimmäinen harjoitus laadullisen kyselytutkimuksen toteuttamisesta ja analyysistä.

7 Jatkokehittäminen

Opinnäytetyötä tehdessä kävi ilmi niin TEA -viisarista kuin useiden terveydenhoitajien vastauksista, että yhteisöllisyydestä ja siihen liittyvistä toimintatavoista kouluyhteisössä tiedetään vielä vähän. Jatkossa olisi mielenkiintoista tutkia kuinka terveyden edistämisen

koulutusta tulisi kehittää terveydenhoitajan koulutuksessa yhteisöllisen työn toteutukseksi peruskouluissa sekä toisen asteen oppilaitoksissa tulevaisuudessa. Mielenkiintoa herättää myös oppilaiden sekä opiskelijoiden näkökulma, kuinka he näkevät yhteisöllisen opiskeluhuollon ja sen merkityksen. Millaisia kokemuksia ja toiveita heillä on yhteisöllisen opiskeluhuollon toteuttamisen suhteen?

Lähteet

Aalto-Kallio, Mervi – Mäkipää, Erica 2010. Käytäntöjä terveyden edistämiseksi. Katsaus 2010. SOSTE. Saatavilla myös sähköisesti: <https://www.soste.fi/media/pdf/julkaisut/kaytantaaja_terveyen_edistamiseksi_2010.pdf>.

Haarala, Päivi (toim.) – Honkanen, Hilikka (toim.) – Mellin, Oili-Katriina (toim.) – Tervaskanto-Mäentausta, Tiina (toim.) 2015. Terveystieteiden osaaminen. Helsinki: Edita.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa –Tea 2015. THL. Verkkodokumentti. <<https://www.thl.fi/fi/tilastot/tietoa-tilastoista/laatuselosteet/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistaminen-peruskouluissa-tea-2015>>. Luettu 24.1.2017.

Kananen, Jorma 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kankkunen, Päivi – Vehviläinen-Julkunen, Katri 2013. Tutkimus hoitotieteessä. 3. painos. Helsinki: Sanoma Pro.

Lampinen, Mai-Stiina – Viitanen, Elina – Konu, Anne 2013. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus yhteisöllisyydestä työelämässä. Verkkodokumentti. <<https://journal.fi/sla/article/view/8564/6349>>. Luettu 30.10.2017.

Lipponen, Henry – Hirvensalo, Mirja – Ilmarinen, Kalervo 2017. Arvostus, yhteisöllisyys ja oppilaiden tukeminen ammatissa pitkään työskennelleiden liikunnanopettajien kokemuksen työhyvinvoinnin ytimessä. Verkkodokumentti. <http://www.lts.fi/sites/default/files/page_attachment/lt2-317_tutkimusartikkelit_lipponen_lowres.pdf>. Luettu 30.10.2017.

Lähdesmäki, Tuuli – Hurme, Pertti – Koskimaa, Raine – Mikkola, Leena – Himberg, Tommi 2015. Laadullinen tutkimus. Jyväskylän yliopisto. Verkkodokumentti. <<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/laadullinen-tutkimus>>. Luettu 23.1.2017.

Mulaudzi, Fhumulani – Peu, Mmapheko 2013. Communal child-rearing: The role of nurses in school health. Curationis. Verkkodokumentti. <<http://www.curationis.org.za/index.php/curationis/article/view/1158/1450>>. Luettu 24.1.2017.

Ojasalo, Katri – Moilanen, Teemu – Ritalahti, Jarmo 2014. Kehittämistyön menetelmät – Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. 3. uudistettu painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Ollikainen, Hertta 2017. Resurssit kuntoon opiskelu- ja kouluterveydenhuollossa. Lääkärilehti 3. 95. Saatavilla myös sähköisesti: <<http://www.laakarilehti.fi/ajassa/paakirjoitukset/resurssit-kuntoon-opiskelu-ja-kouluterveydenhuollossa/>>.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013. Annettu Helsingissä 30.12.2013.

Paasivaara, Leena – Nikkilä, Juhani 2010. Yhteisöllisyydestä työhyvinvointia. Helsinki: Kirjapa 2010.

Peda.net 2013. Yhteisöllinen oppilashuolto. Verkkodokumentti. <<http://peda.net/veraja/yliveska/jokiranta/oppilashuolto/yhteiso>>. Luettu 23.1.2017.

Perälä, Marja-Leena – Hietanen-Peltola, Marke – Halme, Nina – Kanste, Outi – Pelkonen, Marjaana – Huurre, Taina – Pihkala, Jussi – Heiliö, Pia-Liisa 2015. Monialainen opiskeluhoolto ja sen johtaminen. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.

Pietilä, Anna-Maija (toim.) 2010. Terveyden edistäminen : Teorioista toimintaan. WSOYpro Oy.

Rouvinen-Wilenius, Päivi 2015. Terveydenhoitaja terveyden edistämisen asiantuntijana. Terveydenhoitaja 4-5/2015. 44–45.

Rytkönen, Minna 2013. Kehityskulkuja ja väliintuloja : Ekologinen näkökulma vakavan väkivallanteon tehneiden nuorten sosioemotionaalisen terveyden kehitykseen. Verkko-dokumentti. < http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-1174-2/urn_isbn_978-952-61-1174-2.pdf>. Luettu 30.10.2017.

Rytkönen, Minna – Tanninen, Hanna-Mari – Varjoranta, Pirjo – Pietilä., Anna-Maija 2014. Voimavaralähtöinen ryhmäkeskustelu kouluterveydenhuollossa: nuorten näkemyksiä. Tutkiva Hoitotyö 4/2014. 33–41.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2015. Kuntainfo: Uusi soveltamisohje oppilas- ja opiskelijahuoltolainsäädännön toteuttamisen tueksi. Verkkodokumentti. < <http://stm.fi/documents/1271139/1427058/Kuntainfo13a+Uusi+soveltamisohje+oppilas-+ja+opiskelijahuoltolains%C3%A4%C3%A4d%C3%A4nn%C3%B6st%C3%A4+p%C3%A4ivitetty+18122015/ea07ef1e-38b5-4236-a503-ae01aa87185>>. Luettu 11.10.2017.

Terveydenhuoltolaki 2010/1326.

THL 2015. Laajat terveystarkastukset. Verkkodokumentti. < <https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/opiskeluhoolto/kouluterveydenhuolto/terveystarkastukset/laajat-terveystarkastukset>>. Luettu 31.10.2017.

THL 2015a. Opiskeluhoolto. Verkkodokumentti. <<https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/opiskeluhoolto>>. Luettu 3.2.2017.

THL 2016. Perustelut. Verkkodokumentti. <<https://www.thl.fi/fi/web/terveyden-edistaminen/perustelut>>. Luettu 21.2.2017.

THL 2016a. Kouluilla oppilashuollon palveluja aiempaa paremmin, mutta yhteisöllinen panos puuttuu. Verkkodokumentti. < <https://www.thl.fi/fi/-/kouluilla-oppilashuollon-palveluja-aiempaa-paremmi-mutta-yhteisollinen-panos-puuttuu>>. Luettu 2.2.2018.

THL 2017. Terveydenhoitaja. Verkkodokumentti. <<https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/opiskeluhoolto/kouluterveydenhuolto/toimijat/terveydenhoitaja>>. Luettu 16.10.2017.

THL=Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Tuomi, Jouni – Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 338/2011. Annettu Helsingissä 6.4.2011.

Vehkalahti, Kimmo 2014. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Helsinki: Fin Lectura cop.

Wahlbeck, Kristian – Hannukkala, Marjo – Parkkonen, Johannes – Valkonen, Jukka – Solantaus, Tytti 2017a. Mielenterveyden edistäminen kansanterveystyön ytimessä. Verkkodokumentti. < <http://duodecimlehti.fi.ezproxy.metropolia.fi/duo13731>>. Luettu 12.10.2017.

Wahlbeck, Kristian – Hannukkala, Marjo – Parkkonen, Johannes – Valkonen, Jukka – Solantaus, Tytti 2017b. Mielenterveyden edistäminen kansanterveystyön ytimessä. Verkkodokumentti. < <http://duodecimlehti.fi.ezproxy.metropolia.fi/api/pdf/duo13731>>. Luettu 5.11.2017.

WHO 2016. What is health promotion? Verkkodokumentti. < <http://www.who.int/features/qa/health-promotion/en/>>. Luettu 27.10.2017.

WHO=World Health Organization

Wiss, Kirsi – Hakamäki, Pia – Hietanen-Peltola, Marke – Koskinen, Hanna – Laitinen, Kristiina – Manninen, Marjaana – Saaristo, Vesa – Ståhl, Timo 2016. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa – TEA 2015. Tilastokatsaus 2016. THL 2016. Saatavilla myös sähköisesti: <<https://www.julkari.fi/handle/10024/130509>>.

Wiss, Kirsi – Hakamäki, Pia – Rajamäki, Aira – Saaristo, Vesa – Ståhl, Timo 2017a. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ammatillisessa peruskoulutuksessa 2016. THL 2017.

Wiss, Kirsi – Hakamäki, Pia – Hietanen-Peltola, Marke – Laitinen, Kristiina – Manninen, Marjaana – Saaristo, Vesa – Ståhl, Timo 2017b. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen lukioissa – TEA 2016. THL 2017.

Wiss, Kirsi – Ståhl, Vesa – Saaristo, Hanne – Kivimäki, Marjut – Frantsi-Lankia, Arja – Rimpelä, Arja 2017. Terveystyöntekijät, lääkärit, psykologit ja kuraattorit peruskouluissa 2008-2015. Lääkärilehti 3. 127–135. Saatavilla myös sähköisesti: <<http://www.laakarilehti.fi/tieteessa/terveydenhuoltoartikkelit/terveydenhoitajat-laakarit-psykologit-ja-kuraattorit-peruskouluissa-2008-ndash-2015/>>

Tiedonhaku­taulukko

Tietokanta	Hakusanat	Rajaukset	Osumat	Osumat otsikon perusteella	Osumat abstraktin perusteella	Osumat kokotekstin perusteella	Käytetty lähde
Medic	Terveyden OR Edistäminen	Vuosiväli 2010-2017	358	2	1	0	Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa – TEA 2015 Terveydenhoitajan osaaminen, Helsinki: Edita 2015 Voimavara­lähtöinen ryhmä­keskustelu terveyden edistämisen menetelmänä kouluterveydenhuollossa: nuorten näkemyksiä

2 (4)

Medic	Yhteisöllinen AND Terveyden AND Edistäminen	Vuosiväli 2010-2017	1141	1	0	0	Terveydenhoitajat, lääkärit, psykologit ja kuraattorit peruskouluissa 2008-2015
Cinahl	Communal health promotion		226	0	1	0	Communal child-rearing: The role of nurses in school health
Cinahl	Primary school AND Health promotion AND Community		47	1	0	0	Becoming a health promoting school: key components of planning Elizabeth Senior
PubMed	Health promotion AND Primary School		11 335	0	1	0	School Nurses' perspectives on the role of the school nurse in health education and health promotion in England: a qualitative study

3 (4)

Medic	Oppilashuolto OR Laki	Vuosiväli 2010-2017	87	1	0	0	Resurssit kuntoon opiskelija kouluterveydenhuollossa
Medic	Terveydenhoitaja AND Terveyden OR Edistäminen	Vuosiväli 2012-2017	4	1	0	0	Terveydenhoitaja terveyden edistämisen asiantuntijana
Medic	Yhteisöllisyys	Vuosiväli 2010-2017	4	1	0	1	Arvostus, yhteisöllisyys ja oppilaiden tutkiminen ammatissa pitkään työskennelleiden liikunnanopettajien kokeman työhyvinvoinnin ytimessä
Medic	Yhteisö	Vuosiväli 2010-2017	100	1	0	1	Mielenterveyden edistäminen kansanterveytyön ytimessä

4 (4)

							Systemaattinen kirjallisuuskat- saus yhteisölli- syydestä työ- elämässä
Medic	Yhteisö AND mielenterveys	Vuosiväli 2010-2017	6	0	1	1	Mielentervey- den edistämi- nen kansanter- veystyön yti- messä Kehityskulkuja ja väliintuloja: Ekologinen nä- kökulma vaka- van väkivallan- teon tehneiden nuorten sosio- emotionaalisen terveyden kehi- tykseen

Yhteistyöpyyntö

Suomen Terveydenhoitajaliitto STHL ry.

Yhteistyöpyyntö: ***Selvitys Uudenmaan alueen koulu- ja opiskeluhuollon terveydenhoitajille terveydenhoitajan roolista uuden opiskeluhooltolain mukaisen yhteisöllisen opiskeluhuollon toteutuksesta.***

Metropolia Ammattikorkeakoulu, Helsinki

Asta Lassila, TtM, Th, lehtori, asta.lassila@metropolia.fi, puh. 040 6300990

Arja Liinamo TtT, Th, Yliopettaja, puh. 040 3340918, arja.liinamo@metropolia.fi

Taustaa

Uusi oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1.8.2014) ohjaa uudenlaiseen yhteisöllisen opiskeluhuollon toiminnan kehittämiseen myös terveydenhoitajaa. Soveltamisohje toteuttamisen tueksi annettiin 18.12.2015 (Stm 13a/2015). Lakimuutoksen myötä opiskeluhuollon palvelut ovat parantuneet mutta yhteisölliset terveyden edistämisen toimintatavat vaativat kehittämistä (Opetushallituksen ja THL:n lehdistötiedote 11.5.2016). Metropolia kouluttaa terveydenhoitajia, tarjoaa täydennyskoulutusta sekä totuttaa terveyden edistämisen tutkimus- ja kehittämistyötä myös koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoon. Aihealueen kehittämishankkeen käynnistämiseksi toteutamme selvityksen terveydenhoitajien roolista yhteisöllisestä opiskeluhuollosta. Pyydämme yhteistyötä Suomen Terveydenhoitajaliitolta selvityksen aineistonkeruun toteuttamiseksi Uudenmaan alueen terveydenhoitajilta.

Tarkoitus ja tavoite

Toteutetaan sähköinen kysely koulu- ja opiskeluhuollon terveydenhoitajille terveydenhoitajan roolista uuden opiskeluhooltolain mukaisen yhteisöllisen opiskeluhuollon toteutuksesta. Kyselyn tuloksia hyödynnetään kehittämishankkeen valmistelussa. Aineistoa hyödynnetään terveydenhoitajaopiskelijoiden opinnäytetöissä. Tavoitteena on kehittää terveydenhoitajakoulutusta sekä täydennyskoulutusta sekä terveydenhoitajan roolia yhteisöllisen terveyden edistämisen toimijana.

Selvityksen toteutus

Linkki sähköiseen puolistrukturoituun kyselylomakkeeseen (Metropolia amk:n e-lomake), sekä informaatiokirje kyselystä ja siihen vastaamisesta, lähetetään Terveystieteiden rekisterissä oleville Uudenmaan alueen niille terveydenhoitajille jotka työskentelevät perusopetuksen ja toisen asteen koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa. Kysely toteutetaan huhti-toukokuussa 2017. Kysely on luottamuksellinen eikä sisällä vastaajien henkilökohtaisia tunnistetietoja. Kyselyn tuloksista raportoidaan Terveystieteiden jalehdessä ja muilla soveltuvilla foorumeilla. Kyselylomakkeen kysymysten luonnos liitteenä.

Lähteitä:

Opetushallituksen ja THL:n lehdistötiedote 11.5.2016: Oppilashuoltopalveluja saatavilla aiempaa paremmin. http://www.oph.fi/ajankohtaista/tiedotteet/101/0/oppilashuoltopalveluja_saatavilla_aiempaa_paremmiin

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013. Annettu Helsingissä 30 päivänä joulukuuta 2013. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287>

Perälä, Marja-Leena – Hietanen-Peltola, Marke – Halme, Nina – Kanste, Outi – Pelkonen, Marjaana – Huurre, Taina – Pihkala, Jussi – Heiliö, Pia-Liisa 2015. Monialainen opiskeluhuolto ja sen johtaminen. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.

Uusi soveltamisohje oppilas- ja opiskelijahuoltolainsäädännön toteuttamisen tueksi. Kuntainfo 13a/2015. Sosiaali- ja terveysministeriö.

Wiss, Kirsi – Ståhl, Vesa – Saaristo, Hanne – Kivimäki, Marjut – Frantsi-Lankia, Arja – Rimpelä, Arja 2017. Terveystieteiden, lääkärit, psykologit ja kuraattorit peruskouluissa 2008-2015. Lääkärilehti 3. 127–135.

Wiss, Kirsi – Hakamäki, Pia – Hietanen-Peltola, Marke – Koskinen, Hanna – Laitinen, Kristiina – Manninen, Marjaana – Saaristo, Vesa – Ståhl, Timo 2016. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa – TEA 2015. Tilastokatsaus 2016. THL 2016.

Saatekirje terveydenhoitajille

ARVOISA TERVEYDENHOITAJA!

Tällä kyselyllä pyritään selvittämään tämän hetkistä tilannetta yhteisöllisen terveyden edistämisen toteutumisesta vuonna 2014 voimaan tulleen oppilas- ja opiskelijahuoltolain 1287/2013 mukaisesti. Kysely toteutetaan Metropolia Ammattikorkeakoulun toimesta. Terveydenhoitajaliitto on mahdollistanut aineistonkeruun jäsenrekisterinsä kautta.

Kutsumme ystävällisesti Teitä terveydenhoitajia vastaamaan oman kokemuksenne ja toimipisteenne näkökulmasta yhteisöllisen terveyden edistämisen toteutumisesta peruskoulussa, lukiossa tai ammatillisessa koulutuksessa. Teiltä saatu tieto on ensiarvoisen tärkeää. Toivomme Teidän vastaavan tähän sähköiseen kyselylomakkeeseen. Vastaminen vie aikaa noin 10–20 minuuttia. Vastausaika kyselyyn on kaksi viikkoa, joka päättyy perjantaina 15.9.2017.

Vastaminen kyselyyn on vapaaehtoista. Vastauksenne käsitellään täysin anonymisti ja luottamuksellisesti eikä vastaajien henkilökohtaisia tunnistetietoja tule missään tutkimuksen vaiheessa esille. Tutkimuksen tuloksista raportoidaan ammatillisilla foorumeilla ja tuloksia hyödynnetään koulutuksen ja käytäntöjen kehittämisessä. Tutkimuksen suunnittelusta ja toteutuksesta vastaavat lehtori Asta Lassila ja yliopettaja Arja Liinamo.

Kyselyyn pääset vastaamaan oheisesta linkistä <https://elomake.metropolia.fi/lomakkeet/19984/lomake.html>

Mikäli mieleenne nousi kysymyksiä aiheesta, vastaamme niihin mielellämme! Alla yhteistietomme.

Kiitos ajastanne ja mielipiteestänne!

Aurinkoista kevättä toivottaen

Yhteystiedot, lisätietoja:

Lehtori Asta Lassila, Yliopettaja Arja Liinamo

Terveydenhoitajaopiskelija Hanna Lindroos, terveydenhoitajaopiskelija Marina Jaala

Kyselylomake

Tällä kyselyllä pyritään selvittämään tämän hetkistä tilannetta yhteisöllisen terveyden edistämisen toteutumisesta vuonna 2014 voimaan tulleen oppilas- ja opiskelijahuoltolain 1287/2013 mukaisesti.

Kysely toteutetaan Metropolia Ammattikorkeakoulun toimesta yhteistyössä Terveydenhoitajaliiton kanssa.

Teiltä saatu tieto on ensiarvoisen tärkeää. Tuloksia hyödynnetään ammattikorkeakoulun ja kuntien yhteisessä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon kehittämistyössä.

Vastaaminen vie aikaa noin 10- 20 minuuttia.

YHTEISÖLLINEN OPISKELUHUOLTO

Taustatiedot

1. Missä koulussa toimit tällä hetkellä?

- alakoulu
 yläkoulu
 lukio
 ammatillinen oppilaitos

2. Oppiainmäärä yhteensä?

3. Monessako koulussa toimit terveydenhoitajana?

4. Missä toimit terveydenhoitajana?

- koulu terveydenhuollossa
 opiskeluterveydenhuollossa
 muualla

Missä muualla?

Yhteisöllinen opiskeluhoolto

5. Keitä kuuluu koulusi yhteisölliseen opiskeluhoitotoryhmään?

- rehtori
 kuraattori
 psykologi
 koululääkäri
 terveydenhoitaja
 erityisopettaja(t)
 opinto-ohjaaja
 opiskelijoiden edustaja
 huoltajien edustaja
 muu

Kuka muu /ketkä?

Mikäli kuulut useamman koulun yhteisölliseen opiskeluhoitotoryhmään, ketkä edellä mainituista niihin kuuluvat?

6. Kuinka usein yhteisöllinen opiskeluhoitotoryhmä kokoontuu lukukaudessa?

- viikottain   joka toinen viikko   kuukausittain   muu   Kuinka usein?

Mikäli kuulut useamman koulun yhteisölliseen opiskeluhoitotoryhmään, kuinka usein niissä kokoontutaan?

7. Millaisia opiskelijaryhmien tai koulun terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen liittyviä asioita yhteisöllisen opiskeluhoollon ryhmässä käsitellään?

8. Millaisena näet yhteisöllisen opiskeluhoollon roolin ja merkityksen terveyden edistämisessä?

9. Millaisia tarpeita yksilökohtaisen työsi kautta nousee yhteisölliseen opiskeluhoollon haasteeksi?

10. Mitä hyödynnät laajoista terveystarkastuksista koostettua yhteenvetoa yhteisölliseen opiskeluhoollon?

11. Millä tavoin terveydenhoitajana osallistut koulu-yhteisösi terveyden edistämiseen?

Terveydenhoitajan rooli

12. Arvioi minä verran työpanoksestasi (%) sisältyy koulun/koulujen yhteisölliseen työhön?

1-5 % 6-10 % 11-15 % Kuinka paljon?

13. Missä erilaisissa yhteisölliseen opiskeluhoollon liittyvissä suunnittelu- ja työryhmissä olet jäsenenä?

14. Kuvaa toimintaasi yhteisöllisen opiskeluhoollon

suunnittelussa

toteuttamisessa

kehittämisessä

arvioinnissa

15. Miten omasta mielestäsi voisit edistää yhteisöllistä työtä?

16. Toteutako jotakin terveyden edistämisen ryhmätoimintaa?

- kyllä
 ei

Mitä?

Kenen kanssa?

17. Mitä kehitettävää terveydenhoitajan näkökulmasta näkisit yhteisöllisen opiskeluhoollon toiminnassa tällä hetkellä?

Koettu osaaminen

---

18. Mitä osaamista sinulla on yhteisölliseen opiskeluhuoltoon?

19. Koetko, että haluaisit vahvistaa osaamistasi yhteisöllisen opiskeluhuollon näkökulmasta?

- ei
 kyllä

20. Millaista osaamista tarvitsisit?

Tietojen lähetyk

Kiitos vastauksesta!
